הלכה · משנה תורה · ספר משפטים

משנה תורה, הלכות טוען ונטען

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה תורה, הלכות טוען ונטען

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-תורה-הלכות-טוען-ונטען/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 6
פרק ג 8
פרק ד 10
פרק ה 12
פרק ו 14
פרק ז 16
פרק ח 18
פרק ט 20
פרק י 22
פרק יא 23
פרק יב 25
פרק יג 28
פרק יד 30
פרק טו 32
פרק טז 34

פרק א

א הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ בְּמַטַּלְטְלִין וְהוֹדָה לוֹ בְּמִקְצָת הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהוֹדָה בּוֹ וְנִשְׁבָּע עַל הַשְּׁאָר מִן הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב ח) "אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה". וְכֵן אִם כָּפַר בַּכֹּל וְאוֹמֵר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם וְעַד אֶחָד מֵעִיד [שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ] הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע מִן הַתּוֹרָה. וּמִפְּנֵי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁשְּׁנַיִם מְחַיְּבִין אוֹתוֹ מָמוֹן אֶחָד מְחַיְּבוֹ שְׁבוּעָה. וְכֵן לָמְדוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה שֶׁעַד אֶחָד לְכָל עָוֹן וּלְכָל חַטָּאת אֵינוֹ קָם אֶבֶל קָם הוּא לִשְׁבוּעָה:

ב אֵין לְךָ מְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה חוּץ מִשִּׁשָּׁה. מִי שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצָת הַמַּטַּלְטְלִין. וּמִי שֶׁחִיְּבוֹ עֵד אֶחָד. וְהַשּׁוֹמֵר. שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בְּשׁוֹמֵר (שמות כב י) "שְׁבֻעַת ה' תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם". וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין בְּהִלְכוֹת שְׂכִירוּת. וְכָל אֶחָד מִן הַשִּׁשָּׁה נִשְׁבָּע וְנִפְטָר מִלְּשַׁלֵּם. אֲבָל כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין כְּגוֹן שָׂכִיר וְנֶחְבָּל וּפוֹגֵם אֶת שְׁטָרוֹ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. וְכֵן כָּל הַנִּשְׁבָּעִין בְּטַעֲנַת סָפֵק כְּגוֹן הַשֻּׁתָּפִין וְהָאֲרִיסִין. כֻּלָּן נִשְׁבָּעִין בְּתַקָּנַת חֲכָמִים. וְכָל אֵלּוּ הַשְּׁבוּעוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים הֲרֵי הֵן כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה בִּנְקִיטַת חֵפֶץ:

ג הַטּוֹעֵן מִטַּלְטְלִין עַל חֲבֵרוֹ וְכָפַר בַּכֹּל וְאָמַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם. אוֹ שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצָת וּנְתָנוֹ מִיָּד וְאָמַר אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא זֶה וְהֵילַךְ. אוֹ שֶׁאָמַר אֶמֶת שֶׁהָיָה לְךָ אֶצְלִי אֲבָל מָחַלְתָּ לִי אוֹ נָתַתָּ לִי אוֹ מָכַרְתָּ לִי אוֹ הֶחֱזַרְתִּי לְךָ. אוֹ שֶׁטָּעָנוּ חִטִּים וְהוֹדָה לוֹ בְּשְׂעוֹרִים. בְּכָל אֵלּוּ פָּטוּר מִשְּׁבוּעַת הַתּוֹרָה. אֲבָל חַכְמֵי הַגְּמָרָא תִּקְּנוּ שֶׁיִּשָּׁבַע הַנִּתְבָּע בְּכָל אֵלּוּ שְׁבוּעַת הֶסֵת וְיִפָּטֵר. וְאֵינוֹ כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה לְפִי שֶׁאֵין בָּהֶן נְקִיטַת חֵפֶץ. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ דֶּרֶךְ שְׁבוּעָה שֶׁל תּוֹרָה וְדֶרֶךְ שְׁבוּעַת הֶסֵת בְּהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת:

ד כָּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנִפְטָר. וְאִם לֹא רָצָה לְהִשָּׁבַע יוֹרְדִין לְנִכְסָיו וְגוֹבִין מֵהֶם כָּל מַה שֶּׁתָּבַע חֲבֵרוֹ עָלָיו. שֶׁהֲרֵי הַתּוֹבֵעַ אוֹמֵר לוֹ אֵינִי זָז מִדִּין תּוֹרָה אוֹ הִשָּׁבַע אוֹ תֵּן לִי. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים עַל מִי שֶׁטָּעַן עָלָיו דָּבָר שֶׁאֵינוֹ כֵּן וְנוֹתַן. אֲבָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִדִּבְרֵיהֶן אִם הָיָה מִן הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפִּיךְ אֶת הַשְּׁבוּעָה שֶׁהֲרֵי הַנִּתְבָּע אוֹמֵר לוֹ הִשָּׁבַע וְטל כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּ לְךָ. וְאִם לֹא רָצָה לְהִשָּׁבַע יֵלֵךְ לוֹ. וְהוֹרוּ רַבּוֹתַי שֶׁאִם אָמַר הַתּוֹבֵעַ אֵינִי רוֹצֶה בְּתַקָּנָה זוֹ שֶׁתִּקְּנוּ לִי חֲכָמִים אֶלָּא הֲרֵינִי כִּשְׁאָר הַתּוֹבְעִים הֲרֵי זֶה מַשְׁבִּיעַ אֶת הַנִּתְבָּע הֶסֵת. וְאִם רָצָה לְהָפְכָהּ עַל הַתּוֹבֵעַ מְחַיְּבִין אֶת הַתּוֹבֵעַ לְהִשָּׁבַע אוֹ יֵלֵךְ לוֹ:

ה הָיָה מְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִדִּבְרֵיהֶם מִן הַנִּשְׁבָּעִין וְנִפְטָרִין כְּגוֹן הַנִּשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת סָפֵק אוֹ מִן הַנִּשְׁבָּעִין הֶסֵת וְלֹא רָצָה לְהִשָּׁבַע מְשַׁמְּתִין אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם אִם לֹא בָּא וְלֹא תָּבַע נִדּוּיוֹ מַלְקִין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. וְכָל מִי שֶׁחָלָה עָלָיו שַׁמְתָּא שְׁלֹשִׁים יוֹם מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת וְאַחַר כָּךְ מַתִּירִין נִדּוּיוֹ. וְאֵין יוֹרְדִין לְנִכְסָיו לְפִי שֶׁאֵינוֹ מְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה:

ו כָּל הַמְחֻיָּב שְׁבוּעַת הֶסֵּת אִם רָצָה לְהַפֵּךְ הַשְּׁבוּעָה עַל הַתּוֹבֵעַ הֲרֵי הַתּוֹבֵעַ נִשְׁבָּע הֶסֵּת וְנוֹטֵל מֵחֲבֵרוֹ. וְאֵין לְךָ מִי שֶׁנִּשְׁבָּע הֶסֵּת וְנוֹטֵל מֵחֲבֵרוֹ אֶלָּא זֶה שֶׁנֶּהְפְּכָה עָלָיו שְׁבוּעַת הֶסֵּת. וְאֵין לְךָ שְׁבוּעָה שֶׁתֵּהָפֵךְ אֶלָּא שְׁבוּעַת הֶסֵּת בִּלְבַד. אֲבָל שְׁבוּעָה שֶׁל תּוֹרָה אוֹ שֶׁל דִּבְרֵיהֶם שֶׁהִיא כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה אֵין הוֹפְכִין שְׁבוּעָתָן:

ז אֵין מַשְׁבִּיעִין שְׁבוּעַת הֶסֵּת אֶלָּא עַל טַעֲנַת וַדַּאי אֲבָל עַל טַעֲנַת סָפֵק פָּטוּר. כֵּיצַד. כִּמְדֻמֶּה לִי שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלְךָ מָנֶה אוֹ שֶׁאָמַר מָנֶה הִלְוֵיתִיךָ וְכִמְדֻמֶּה לִי שֶׁלֹּא פָּרַעְתַּנִי. אָמַר לִי אַבָּא שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלְךָ מָנֶה אוֹ צִוָּה לִי בְּפָנַי עֵדִים שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלְךָ מָנֶה. דְּבָר פְּלוֹנִי נִגְנַב מִבֵּיתִי וְלֹא הָיָה שָׁם אֶלָּא אַתָּה קָרוֹב בְּעֵינַי שְׁאַתָּה גְּנַבְתּוּ. חִשַּׁבְתִּי מָעוֹת וּמָצָאתִי חָסֵר שְׁמָא אַתָּה הִטְעֵיתַנִי בְּחֶשְׁבּוֹן. וְהַנִּתְבָּע אוֹמֵר אֵין לְךָ בְּיָדִי כְּלוּם הֲרֵי זֶה פָּטוּר אַף מִשְּׁבוּעַת הֶסֵּת. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ח כּוֹר חִטִּים יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ בְּוַדַּאי וְהַנִּתְבָּע אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁמָּא יֵשׁ לְךָ שֶׁמָּא אֵין לְךָ הֲרֵי הַנִּתְבָּע יִשָּׁבַע שְׁבוּעַת הֶסֵּת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ וְנִפְטָר. לְפִי שֶׁלֹּא חִיֵּב עַצְמוֹ בְּוַדַּאי. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. כּוֹר חִטִּים יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ בְּוַדַּאי וְהַנִּתְבָּע אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ אִם חִטִּים הוּא אוֹ שְׂעוֹרִים הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵּת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ וּמְשַׁלֵּם שְׂעוֹרִין. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ט מָנֶה יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ בְּוַדַּאי וְהַנִּתְבָּע אוֹמֵר כֵּן הָיָה לְךָ בְּיָדִי אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הֶחְזַרְתִּי לְךָ אוֹ עֲדַיִן לֹא הֶחְזַרְתִּי לְךָ חַיָּב לְשַׁלֵּם וְלֹא יִשָּׁבַע הַתּוֹבֵעַ כְּלָל אֲפִלּוּ שְׁבוּעַת הֶסֵּת. מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁהוּא חַיָּב וַהֲרֵי זֶה טוֹעֵן אוֹתוֹ טַעֲנַת וַדַּאי וְנִסְתַּפֵּק אִם נִפְטַר אוֹ לֹא נִפְטַר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל אִם אֵין לוֹ תּוֹבֵעַ וְהוֹדָה מֵעַצְמוֹ וְאָמַר גְּזֵלְתִּיךָ אוֹ הִלְוֵיתַנִי מָנֶה. אָבִיךָ הִפְקִיד אֶצְלִי מָנֶה וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הֶחְזַרְתִּיו אוֹ לֹא הֶחְזַרְתִּיו. אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם. וְאִם בָּא לְצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם חַיָּב לְשַׁלֵּם:

י מָנֶה לִי בְּיָדְךָ. אֵין לְךָ בְּיָדִי כְּלוּם. הִשְׁבַּע הֶסֵּת וְלֵךְ. הִשָּׁבַע אַתָּה הֶסֵּת וְטֹל. וְאָמַר הַתּוֹבֵעַ אֵינִי רוֹצֶה לְהִשָּׁבַע הֲרֵי הַנִּתְבָּע אוֹמֵר לוֹ הִשָּׁבַע וְטֹל אוֹ תֵּלֵךְ בְּלֹא כְּלוּם. וְאֵין שָׁם הִפּוּךְ אַחֵר וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים סְתָם עַל מִי שֶׁהוּא חַיָּב לִי וְלֹא יִתֵּן לִי:

יא הוֹרוּ רַבּוֹתַי שֶׁכָּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דִּבְרֵיהֶם אֲפִלּוּ הֶסֵּת. יֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים סְתָם קֹדֶם שֶׁיִּשָּׁבַע עַל מִי שֶׁיִּטְעֹן עָלָיו דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בּוֹ כְּדֵי שֶׁיַּשְׁבִּיעַ אוֹתוֹ בְּחִנָּם וְיַעֲנֶה הַמַּשְׁבִּיעַ אָמֵן וְאַחַר יִשָּׁבַע. וְתַקָּנָה טוֹבָה לְבַעֲלֵי דִינִין כְּדֵי שֶׁיִּמָּנְעוּ מִטַּעֲנַת שֶׁקֶר וְלֹא יִגְרְמוּ לְהוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטָּלָה וְלֹא יַשִּׁיאוּ שֵׁמַע שָׁוְא:

יב כָּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דִּבְרֵיהֶם מְגַלְגֵּל עָלָיו הַמַּשְׁבִּיעַ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה מִדְּבָרִים שֶׁאִם יוֹדֶה בָּהֶן יִתְחַיֵּב מָמוֹן. וְעַד הֵיכָן כֹּחַ גִּלְגּוּל עַד שֶׁיֹּאמַר וּבְכָלַל

שְׁבוּעָה זוֹ שֶׁלֹּא נִמְכַּרְתָּ לִי בְּעֶבֶד עִבְרִי וַעֲדַיִן עַבְדִּי אַתָּה. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁאֵין מְגַלְגְּלִין עַל הַשָּׁכִיר:

יג מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה אֲפִלּוּ הֶסֵּת וְהִתְחִיל הַתּוֹבֵעַ לְגַלְגֵּל עָלָיו דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁלֹּא טָעַן אוֹתָם. וְרָאָה הַנִּתְבָּע כָּךְ וְאָמַר אֵינִי רוֹצֶה לְהִשָּׁבַע אֶלָּא הֲרֵינִי מְשַׁלֵּם הַטַּעֲנָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּתְחַיַּבְתִּי עַל כְּפִירָתָהּ שְׁבוּעָה. אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ אֶלָּא אוֹמְרִים לַנִּתְבָּע אוֹ תֵּן לוֹ כָּל מַה שֶּׁגִּלְגֵּל עָלֶיךָ מִטְּעָנוֹת הַוַּדַּאיּוֹת אוֹ הִשָּׁבַע וְהִפָּטֵר:

יד הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ טְעָנוֹת הַרְבֵּה אֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ עַל כָּל טַעֲנָה וְטַעֲנָה אֶלָּא שְׁבוּעָה אַחַת עַל הַכֹּל. נִתְחַיֵּב שְׁתֵּי שְׁבוּעוֹת עַל שְׁתֵּי טְעָנוֹת קַלָּה וַחֲמוּרָה. מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ עַל הַחֲמוּרָה וּמְגַלְגְּלִין בָּהּ שְׁאָר דְּבָרִים:

טו כָּל הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ טַעֲנָה שֶׁאִם הוֹדָה אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם מָמוֹן. אַף עַל פִּי שֶׁכְּפַר אֵין מַחֲיְבִין אוֹתוֹ שְׁבוּעַת הֶסֵּת וְלֹא חֵרֶם סְתָם. כֵּיצַד. אָמַרְתָּ שֶׁתִּתֵּן לִי מָנֶה. לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם. אֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ הֶסֵּת וְלֹא חֵרֶם שֶׁאִלּוּ הוֹדָה בְּדָבָר זֶה אֵינוֹ חַיָּב כְּלוּם. אַתָּה קִלַּלְתָּ אוֹתִי אַתָּה הוֹצֵאתָ עָלַי שֵׁם רַע לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם אֵין מַחֲרִימִין עַל זֶה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִדְּבָרִים אֵלּוּ:

טז אַתָּה חָבַלְתָּ בִּי לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵּת שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קָנָס עַל פִּי עַצְמוֹ מְשַׁלֵּם שֶׁבֶת וְרִפּוּי וּבוּשֶׁת. אַתָּה בִּיַּשְׁתַּנִי לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם. אִם הָיוּ בְּמָקוֹם שֶׁגּוֹבִין בּוֹ קְנָסוֹת הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵּת. שֶׁאִלּוּ הוֹדָה הָיָה מְשַׁלֵּם הַבּוּשֶׁת:

יז בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַמּוֹדֶה בְּקָנָס פָּטוּר כְּשֶׁהוֹדָה בְּדָבָר שֶׁחַיָּב עָלָיו קָנָס כְּגוֹן שֶׁאָמַר חָבַלְתִּי בָּזֶה. אֲבָל אִם אָמַר חָבַלְתִּי בָּזֶה וְהֵבִיא עָלַי עֵדִים בְּבֵית דִּין וְחִיְּבוּנִי לִתֵּן כָּךְ וְכָךְ בִּנְזָקֵי הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם. לְפִיכָךְ אִם טָעַן הַטּוֹעֵן שֶׁבְּבֵית דִּין חִיְּבוּךָ לְשַׁלֵּם לִי מֵאָה דִּינָרִין מִשּׁוּם שֶׁחָבַלְתָּ בִּי וְהוּא אוֹמֵר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם. הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵּת. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

פרק ב

א כָּל חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה אֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ לֹא שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה וְלֹא שְׁבוּעָה מִדִּבְרֵיהֶם וְלֹא שְׁבוּעַת הֶסֵּת. וַאֲפִלּוּ רָצָה הַתּוֹבֵעַ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ:

ב אֶחָד הַנִּשְׁבָּע לְשֶׁקֶר שְׁבוּעַת בִּטּוּי. אוֹ שְׁבוּעַת עֵדוּת. אוֹ שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן. אוֹ שְׁבוּעַת שָׁוְא. הֲרֵי הוּא חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה. וְכֵן כָּל הַפָּסוּל לְעֵדוּת מִשּׁוּם עֲבֵרָה. בֵּין פַּסְלָנוּת שֶׁל תּוֹרָה כְּגוֹן בַּעֲלֵי רִבִּית וְאוֹכְלֵי נְבֵלוֹת וְגַזְלָנִין. בֵּין פַּסְלָנוּת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם כְּגוֹן מִשְׁחָק בְּקֻבְיָא וּמַפְרִיחֵי יוֹנִים. הֲרֵי הוּא חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה וְאֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ:

ג אֵין אָדָם נַעֲשֶׂה חָשׁוּד עַד שֶׁיְּבוֹאוּ עָלָיו עֵדִים שֶׁהוּא עָבַר עֲבֵרָה שֶׁנִּפְסַל בָּהּ. אֲבָל הַמּוֹדֶה מִפִּי עַצְמוֹ שֶׁהוּא חָשׁוּד וְשֶׁעָבַר עֲבֵרָה שֶׁנִּפְסַל בָּהּ. אַף עַל פִּי שֶׁחוֹשְׁשִׁין לוֹ וְאֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹתוֹ עֵד בַּתְּחִלָּה. אִם נִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ שֶׁהֲרֵי אוֹמְרִים לוֹ אִם אֱמֶת אַתָּה אוֹמֵר הִשָּׁבַע וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁעָבַרְתָּ עֲבֵרָה אָסוּר לְךָ לְהִשָּׁבַע בֶּאֱמֶת. וְאִם שֶׁקֶר אַתָּה אוֹמֵר הוֹדֵה לְבַעַל דִּינְךָ. אֲבָל הַנֶּחְשָׁד בְּעֵדִים אֵין אָנוּ מַאֲמִינִים אוֹתוֹ שֶׁיִּשָּׁבַע:

ד תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא שֶׁכָּל הַמְחֻיָּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַל טַעֲנַת וַדַּאי. אִם הָיָה חָשׁוּד הֲרֵי הַתּוֹבֵעַ נִשְׁבָּע מִדִּבְרֵיהֶם וְנוֹטֵל מַה שֶּׁטָּעַן. הָיוּ שְׁנֵיהֶם חֲשׁוּדִין חָזְרָה שְׁבוּעָה לְמְחֻיָּב לְהֹוא שֶׁהוּא הַנִּתְבָּע וּמִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁבֵּעַ מְשַׁלֵּם. הָיָה הֶחָשׁוּד שׁוֹמֵר וְטָעַן שֶׁאָבַד הַפִּקָּדוֹן אוֹ נִגְנַב שֶׁכְּנֶגְדּוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע וְלִטֹּל שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ טוֹעֲנוֹ וַדַּאי שֶׁאֲכָלוֹ. לְפִיכָךְ אִם טָעַן בַּעַל הַפִּקָּדוֹן וְאָמַר בְּפָנַי שָׁלַח יָד בְּפִקָּדוֹנִי אוֹ פָּשַׁע בּוֹ הֲרֵי הַתּוֹבֵעַ נִשְׁבָּע בְּתַקָּנַת חֲכָמִים וְנוֹטֵל:

ה נִתְחַיֵּב הֶחָשׁוּד שְׁבוּעָה מִדִּבְרֵיהֶם אִם הָיָה מִן הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע וְלִטֹּל אֶלָּא הַנִּתְבָּע שֶׁכְּנֶגְדּוֹ יִשָּׁבַע הֶסֵּת וְיִפָּטֵר. וְכֵן פּוֹגֵם שְׁטָרוֹ וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה שֶׁהָיָה חָשׁוּד וְטָעַן הַלְוָה שֶׁפָּרַעְתִּי וְאָמַר יִשָּׁבַע לִי הֲרֵי הַנִּתְבָּע נִשְׁבָּע הֶסֵּת וְיִפָּטֵר מִן הַשְּׁטָר:

ו הָיָה הֶחָשׁוּד מִן הַנִּשְׁבָּעִין בְּטַעֲנַת סָפֵק אֵינוֹ נִשְׁבָּע וְאֵין שֶׁכְּנֶגְדּוֹ נִשְׁבָּע לְפִי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב זֶה שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה. וּלְפִי שֶׁאֵין הַתּוֹבֵעַ טוֹעֲנוֹ טַעֲנַת וַדַּאי כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁבַע עַל טַעֲנָתוֹ:

ז נִתְחַיֵּב הֶחָשׁוּד שְׁבוּעַת הֶסֵּת אֵין שֶׁכְּנֶגְדּוֹ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. שֶׁשְּׁבוּעַת הֶסֵּת עַצְמָהּ תַּקָּנָה הִיא וְלֹא עָשׂוּ לָהּ תַּקָּנָה אַחֶרֶת שֶׁיִּשָּׁבַע הַתּוֹבֵעַ אֶלָּא הֲרֵי הַנִּתְבָּע נִפְטָר בְּלֹא שְׁבוּעָה:

ח מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעַת הֶסֵּת וְהָיָה הַתּוֹבֵעַ חָשׁוּד. אֵין הַנִּתְבָּע יָכוֹל לַהֲפֹךְ עָלָיו הַשְּׁבוּעָה שֶׁהֲרֵי אֵין יָכוֹל לְהִשָּׁבַע. אֶלָּא יְשַׁלֵּם אוֹ יִשָּׁבַע הֶסֵּת. וְאֵין שׁוֹמְעִין לָזֶה לְתָלוֹת בְּדָבָר שֶׁאֵי אֶפְשָׁר. וַהֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁהָפַךְ שְׁבוּעָתוֹ עַל הַקָּטָן שֶׁאֵין שׁוֹמְעִין לוֹ אֶלָּא אוֹ יִשָּׁבַע הֶסֵּת אוֹ יְשַׁלֵּם:

ט מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דִּבְרֵיהֶם וְנִשְׁבַּע וְנָטַל אוֹ נִשְׁבַּע וְנִפְטַר. וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עָלָיו עֵדִים שֶׁהוּא חָשׁוּד. אֵין שְׁבוּעָתוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע כְּלוּם וְיֵשׁ לְבַעַל דִּינוֹ לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ מַה שֶּׁנָּטַל אוֹ יִשָּׁבַע זֶה שֶׁכְּנֶגְדּוֹ וְיִטֹּל מִמֶּנּוּ:

י לְעוֹלָם כָּזֶה דָּנִין לֶחָשׁוּד עַד שֶׁיִּלָּקֶה בְּבֵית דִּין. אִם הָיוּ עָלָיו עֵדִים שֶׁלָּקָה וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה יַחְזֹר לְכַשְׁרוּתוֹ בֵּין לְעֵדוּת בֵּין לִשְׁבוּעָה:

יא מִי שֶׁטָּעַן עַל חֲבֵרוֹ וְכָפַר בּוֹ וְנִשְׁבַּע בֵּין שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה בֵּין שְׁבוּעַת הֶסֵּת. וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עֵדִים וְהֵעִידוּ עָלָיו שֶׁעַל שֶׁקֶר נִשְׁבַּע. הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם וְהֶחְזֵק חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בִּשְׁבוּעוֹת שֶׁכָּל הַנִּשְׁבָּע עַל מָמוֹן חֲבֵרוֹ וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה חַיָּב לְהוֹסִיף חֹמֶשׁ:

יב טָעָנוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹב אֶצְלוֹ בְּעֵדִים וְקִנְיָן וְאָמַר כֵּן הָיָה וּפָרַעְתִּיךָ. אוֹ שֶׁאָמַר אֵינִי חַיָּב לְךָ כְּלוּם וְנִשְׁבַּע. וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עֵדֵי הַקִּנְיָן אוֹ הוֹצִיא הַשְּׁטָר וְנִתְקַיֵּם הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם וְאֵינוֹ חָשׁוּד. שֶׁהֲרֵי לֹא הֶעִידוּ שֶׁלֹּא פָּרָעוֹ וְלֹא אָמַר הַנִּתְבָּע לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

פרק ג

א אֵין מוֹדֶה בְּמִקְצָת חַיָּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַד שֶׁיּוֹדֶה בִּפְרוּטָה אוֹ יֶתֶר וְיִכְפֹּר בִּשְׁתֵּי מָעִין כֶּסֶף אוֹ יֶתֶר. וְכַמָּה הִיא פְּרוּטָה מִשְׁקַל חֲצִי שְׂעוֹרָה שֶׁל כֶּסֶף נָקִי. וְכַמָּה הֵם שְׁתֵּי מָעִין מִשְׁקַל שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים שְׂעוֹרוֹת כֶּסֶף מְזֻקָּק:

ב כָּל כֶּסֶף הָאָמוּר בַּתּוֹרָה הוּא שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְהוּא עֶשְׂרִים מָעָה וְכָל כֶּסֶף שֶׁל דִּבְרֵיהֶן מְמַטְבֵּעַ יְרוּשְׁלַיִם שֶׁהָיָה הַסֶּלַע שֶׁלָּהֶן אֶחָד מִשְּׁמֹנָה בּוֹ כֶּסֶף וְהַשְּׁאָר נְחשֶׁת כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ. אֲבָל הַמָּעָה הִיא הָיְתָה כֶּסֶף נָקִי אֲפִלּוּ בִּירוּשְׁלַיִם וְהִיא כֶּסֶף שֶׁל יְרוּשְׁלַיִם. וּלְפִי שֶׁזֶּה שֶׁהִצְרִיכוּ לְהְיוֹת כְּפִירַת הַטַּעֲנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף הִיא מִדִּבְרֵיהֶם עָשׂוּ אוֹתָהּ שְׁתֵּי כֶּסֶף שֶׁל יְרוּשְׁלַיִם שֶׁהֵן שְׁתֵּי מָעִין וְלֹא עָשׂוּ אוֹתָהּ שְׁנֵי שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. זֶהוּ הַדָּבָר הַנִּרְאֶה בְּשִׁעוּר כְּפִירַת הַטַּעֲנָה. וְרַבּוֹתַי הוֹרוּ שֶׁכְּפִירַת הַטַּעֲנָה הוּא מִשְׁקַל תְּשַׁע עֶשְׂרֵה שְׂעוֹרוֹת וַחֲצִי שְׂעוֹרָה מִן הַכֶּסֶף. וְיֵשׁ לִי כַּמָּה רְאָיוֹת לִסְתֹּר אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ שֶׁתְּפְסוּ עַד שֶׁיָּצָא לָהֶם זֶה הַחֶשְׁבּוֹן. וְיֵרָאֶה לִי שֶׁהוּא טָעוּת:

ג שְׁתֵּי מָעִין וּפְרוּטָה יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא פְּרוּטָה חַיָּב. אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁכְּפַר בְּפָחוֹת מִשְּׁתֵּי מָעִין. מָנָה לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא חֲצִי פְּרוּטָה פָּטוּר שֶׁכָּל הַמּוֹדֶה בְּפָחוֹת מִפְּרוּטָה כְּאִלּוּ לֹא הוֹדָה בְּכָלוּם:

ד מֵאָה תְּמָרִים יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא תִּשְׁעִים. רוֹאִים אִם הָיוּ שָׁוִין שָׁם הָעֶשֶׂר שֶׁכָּפַר בָּהֶן שְׁתֵּי מָעִין נִשְׁבָּע וְאִם לָאו פָּטוּר. חֲמִשָּׁה אוֹ שִׁשָּׁה אֱגוֹזִים יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ [בְּיָדִי] אֶלָּא אֱגוֹז אֶחָד רוֹאִין אִם שָׁוֶה הָאֶחָד פְּרוּטָה נִשְׁבָּע וְאִם לָאו פָּטוּר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּכֶסֶף אוֹ בְּמִינֵי סְחוֹרוֹת וּפֵרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל הַכֵּלִים אֵין מְשַׁעֲרִין אֶת דְּמֵיהֶן וַאֲפִלּוּ הֵן עֶשֶׂר מְחָטִין בִּפְרוּטָה וּטָעָנוֹ שְׁתֵּי מְחָטִין הוֹדָה בְּאַחַת וְכָפַר בְּאַחַת חַיָּב. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב ו) "כֶּסֶף אוֹ כֵלִים" כָּל הַכֵּלִים כְּכֶסֶף. טָעָנוֹ כֶּסֶף וְכֵלִים וְהוֹדָה בַּכֵּלִים וְכָפַר בַּכֶּסֶף אִם יֵשׁ בַּכְּפִירָה שְׁתֵּי מָעִין חַיָּב וְאִם לָאו פָּטוּר. הוֹדָה בַּכֶּסֶף וְכָפַר בַּכֵּלִים אִם הוֹדָה בִּפְרוּטָה חַיָּב. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ו הֵעִיד עָלָיו עֵד אֶחָד אֲפִלּוּ לֹא כָּפַר אֶלָּא פְּרוּטָה הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע שֶׁכָּל מִי שֶׁשָּׁנִים מְחַיְּבִים אוֹתוֹ מָמוֹן אֶחָד מְחַיְּבוֹ שְׁבוּעָה. כֵּיצַד. פְּרוּטָה אוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי כְּלוּם וְעֵד אֶחָד מֵעִיד שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע. וְכֵן בִּשְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִים אֲפִלּוּ הִפְקִיד אֶצְלוֹ פְּרוּטָה אוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה וְטָעַן שֶׁאָבְדָה נִשְׁבָּע. וְכָל פָּחוֹת מִפְּרוּטָה אֵינוֹ מָמוֹן וְאֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לוֹ. וְכֵן כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין מִפְּרוּטָה וָמַעְלָה:

ז הוֹרוּ רַבּוֹתַי שֶׁהַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין אֵינָן צְרִיכִין טַעֲנַת שְׁתֵּי כֶּסֶף. וַאֲנִי אוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ הַנִּתְבָּע שֶׁיְּכַפֵּר בִּשְׁתֵּי מָעִין וְאַחַר כָּךְ יִשָּׁבַע הַתּוֹבֵעַ בְּתַקְנַת חֲכָמִים וְיִטֹּל. שֶׁהֲרֵי הַנִּשְׁבָּעִין בְּטַעֲנַת סֵפֶק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בֵּינֵיהֶם כְּפִירַת שְׁתֵּי מָעִין וְאַחַר כָּךְ יִשָּׁבַע מִסֵּפֵק:

ח אֵין מוֹדֶה בְּמִקְצָת חַיָּב שְׁבוּעָה עַד שֶׁתִּהְיֶה הוֹדָיָה מִמִּין הַטַּעֲנָה. כֵּיצַד. כּוֹר חִטִּים יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא לֶתֶךְ חִטִּים חַיָּב. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא כּוֹר שֶׁל שְׂעוֹרִים פָּטוּר שֶׁהַמִּין שֶׁטָּעָנוֹ לֹא הוֹדָה לוֹ בּוֹ וְהַמִּין שֶׁהוֹדָה לוֹ בּוֹ לֹא טָעָנוֹ. דִּינַר זָהָב יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ פְּקָדוֹן לֹא הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי אֶלָּא דִּינַר כֶּסֶף. מָעָה כֶּסֶף הִפְקַדְתִּי אֶצְלְךָ לֹא הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי אֶלָּא פְּרוּטָה פָּטוּר שֶׁטָּעָנוֹ מִין אֶחָד וְהוֹדָה לוֹ בְּמִין אַחֵר. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ עֲשָׂרָה דִּינָרִים מִצְרִיּוֹת הִפְקַדְתִּי אֶצְלְךָ לֹא הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי אֶלָּא עֲשָׂרָה צוֹרִיּוֹת פָּטוּר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ט מְנוֹרָה גְּדוֹלָה יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא מְנוֹרָה קְטַנָּה הֲרֵי זֶה פָּטוּר. אֲבָל אִם טָעָנוֹ מְנוֹרָה בַּת עֶשֶׂר לִיטְרִין וְהוֹדָה לוֹ בִּמְנוֹרָה בַּת חֲמֵשׁ לִיטְרִין הֲרֵי זֶה מוֹדֶה בְּמִקְצָת מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְגָרְרָהּ וּלְהַעֲמִידָהּ עַל חֲמֵשׁ. וְכֵן אִם טָעָנוֹ אֲזוֹר גָּדוֹל וְאָמַר לוֹ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא אֲזוֹר קָטָן פָּטוּר. אֲבָל אִם טָעָנוֹ יְרִיעָה בַּת עֶשְׂרִים אַמָּה וְהוֹדָה לוֹ בִּירִיעָה בַּת עֶשֶׂר אַמּוֹת הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְחַתְּכָהּ וּלְהַעֲמִידָהּ עַל עֶשֶׂר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

י כּוֹר חִטִּים יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא כּוֹר שְׂעוֹרִים פָּטוּר אַף מִדְּמֵי שְׂעוֹרִים. שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ אֵין לִי בְּיָדְךָ שְׂעוֹרִים וְנִמְצָא זֶה דּוֹמֶה לְמִי שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ בְּבֵית דִּין מָנֶה לְךָ בְּיָדִי וְאוֹמֵר לוֹ הָאַחֵר אֵין לִי בְּיָדְךָ שֶׁאֵין בֵּית דִּין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן לוֹ כְּלוּם. וְאִם תָּפַס הַתּוֹבֵעַ דְּמֵי הַשְּׂעוֹרִים אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ:

יא הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ שְׁנֵי מִינִין וְהוֹדָה בְּאֶחָד מֵהֶן הֲרֵי הַהוֹדָיָה מִמִּין הַטַּעֲנָה וְנִשְׁבָּע. כֵּיצַד. כְּגוֹן כּוֹר חִטִּין וְכוֹר שְׂעוֹרִין יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא כּוֹר חִטִּין חַיָּב. הִתְחִיל הַטּוֹעֵן וְאָמַר כּוֹר חִטִּין יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ וְקֹדֶם שֶׁיַּשְׁלִים דְּבָרָיו וְאָמַר כּוֹר שְׂעוֹרִים יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אָמַר לוֹ הַנִּטְעָן אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא כּוֹר שְׂעוֹרִים. אִם נִרְאֶה לַדַּיָּנִין שֶׁהַנִּטְעָן הֶעֱרִים חַיָּב שְׁבוּעָה. וְאִם לְפִי תֻּמּוֹ פָּטוּר:

יב כּוֹר חִטִּין יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אָמַר לוֹ הֵן וְכוֹר שְׂעוֹרִים אָמַר לוֹ אֵין לְךָ בְּיָדִי שְׂעוֹרִין. הֲרֵי זֶה פָּטוּר וְאֵין זֶה מוֹדֶה בְּמִקְצָת עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ בְּבַת אַחַת כּוֹר חִטִּים וְכוֹר שְׂעוֹרִין יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ וְיֹאמַר לוֹ הַנִּטְעָן אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא כּוֹר שְׂעוֹרִים. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יג מְלֹא עֶשְׂרָה כַּדִּין שֶׁמֶן יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא עֶשְׂרָה כַּדִּין בְּלֹא שֶׁמֶן פָּטוּר. שֶׁהֲרֵי טָעָנוֹ שֶׁמֶן וְהוֹדָה לוֹ בָּחֲרָסִים. עֶשְׂרָה כַּדִּין שֶׁמֶן יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא עֶשְׂרָה כַּדִּין רֵיקָנִין חַיָּב שְׁבוּעָה שֶׁהֲרֵי טָעָנוֹ הַכַּדִּין וְהַשֶּׁמֶן וְהוֹדָה לוֹ בַּכַּדִּין. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יד מָנֶה לִי אֶצְלְךָ הַלְוָאָה לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם וְלֹא לְוִיתִי מִמְּךָ אֶבֶל חֲמִשִּׁים דִּינָרִין יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי פִּקָּדוֹן אוֹ מִשּׁוּם נֶזֶק וְכֵיוֹצֵא בּוֹ הוֹרוּ רַבּוֹתַי שֶׁזֶּה מוֹדֶה בְּמִקְצָת וְיִשָּׁבַע. שֶׁהֲרֵי טָעָנוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ מָאָה וְהוֹדָה לוֹ שֶׁהוּא חַיָּב חֲמִשִּׁים וּמַה לִּי נִתְחַיֵּב לוֹ מִשּׁוּם הַלְוָאָה אוֹ מִשּׁוּם פִּקָּדוֹן אוֹ מִשּׁוּם נֶזֶק. וְלָזֶה דֵּעָתִי נוֹטָה:

טו מָנֶה וּכְלִי יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא הַכְּלִי וְהֵא לָךְ. הֲרֵי זֶה פָּטוּר וְנִשְׁבָּע הֶסֵּת שֶׁאֵין לוֹ אֶצְלוֹ אֶלָּא זֶה. אָמַר בַּעַל הַכְּלִי אֵין זֶה הַכְּלִי כּוֹלֵל בִּשְׁבוּעָתוֹ שֶׁזֶּה כֶּלְיוֹ. הוֹדָה הַנִּטְעָן שֶׁאֵין זֶה כֶּלְיוֹ וְנִתְחַלֵּף לוֹ בְּאַחֵר הֲרֵי זֶה חַיָּב שְׁבוּעָה. כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּעִנְיָן זֶה פָּטוּר הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִשְּׁבוּעַת הַתּוֹרָה וְחַיָּב שְׁבוּעַת הֶסֵּת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ כַּמָּה פְּעָמִים:

פרק ד

א אֵין מוֹדֶה בְּמִקְצָת חַיָּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַד שֶׁיִּטְעָנֶנּוּ בְּדָבָר שֶׁבְּמִדָּה אוֹ בְּמִשְׁקָל אוֹ בְּמִנְיָן וְיוֹדֶה לוֹ בְּדָבָר שֶׁבְּמִדָּה אוֹ שֶׁבְּמִשְׁקָל אוֹ שֶׁבְּמִנְיָן. כֵּיצַד. עֶשְׂרָה דִּינָרִין יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשָּׁה. כּוֹר חִטִּים יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא לֶתֶךְ. שְׁתֵּי לִיטְרִין שֶׁל מֶשִׁי יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא רוֹטֶל הֲרֵי זֶה חַיָּב. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל אָמַר לוֹ כִּיס מָלֵא דִּינָרִין מָסַרְתִּי לְךָ לֹא מָסַרְתָּ לִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים. מֵאָה דִּינָרִין מָסַרְתִּי לְךָ לֹא מָסַרְתָּ לִי אֶלָּא צְרוֹר שֶׁל דִּינָרִין וְלֹא מָנִיתָ אוֹתָן בְּפָנַי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה הָיָה בּוֹ וּמַה שֶּׁהִנַּחְתָּ אַתָּה נוֹטֵל הֲרֵי זֶה פָּטוּר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ב בַּיִת מָלֵא תְּבוּאָה מָסַרְתִּי לְךָ וְהַלָּה אוֹמֵר לֹא מָסַרְתָּ לִי אֶלָּא עֶשְׂרָה כּוֹרִין. עֶשְׂרָה כּוֹרִין מָסַרְתִּי לְךָ אֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה הֵם שֶׁהֲרֵי לֹא מְדַדְתָּם בְּפָנַי אֶלָּא מַה שֶּׁהִנַּחְתָּ אַתָּה נוֹטֵל פָּטוּר:

ג בַּיִת זֶה מָלֵא עַד הַזִּיז מָסַרְתִּי לְךָ וְהַלָּה אוֹמֵר עַד הַחַלּוֹן חַיָּב. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ד אֵין מוֹדֶה בְּמִקְצָת חַיָּב שְׁבוּעָה עַד שֶׁיּוֹדֶה בְּדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לִכְפֹּר בּוֹ. כֵּיצַד. מִי שֶׁטָּעַן חֲבֵרוֹ וְאָמַר מֵאָה דִּינָרִין יֵשׁ לִי אֶצְלְךָ חֲמִשִּׁים שֶׁבִּשְׁטָר זֶה וַחֲמִשִּׁים בְּלֹא שְׁטָר. אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים שֶׁבַּשְּׁטָר אֵין זֶה מוֹדֶה בְּמִקְצָת שֶׁהַשְּׁטָר לֹא תּוֹעִיל בּוֹ כְּפִירָתוֹ וַהֲרֵי כָּל נִכְסָיו מְשֻׁעְבָּדִין בּוֹ וַאֲפִלּוּ כָּפַר בּוֹ הָיָה חַיָּב לְשַׁלֵּם. לְפִיכָךְ נִשְׁבָּע הֶסֵּת עַל הַחֲמִשִּׁים:

ה שְׁטָר שֶׁכָּתוּב בּוֹ סְלָעִים וְלֹא הִזְכִּיר מִנְיָן. מַלְוֶה אוֹמֵר חָמֵשׁ סְלָעִים שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ הֵם הַכְּתוּבִים בּוֹ וְהַלְוֶה אוֹמֵר אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא שָׁלֹשׁ וְהֵם הַכְּתוּבִים בַּשְּׁטָר. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ בִּשְׁטָר זֶה אֶלָּא בִּשְׁתַּיִם וַהֲרֵי הוֹדָה בְּסֶלַע שֶׁאֶפְשָׁר לִכְפֹּר בָּהּ הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה וְתַקָּנַת חֲכָמִים הִיא שֶׁכָּל שֶׁיָּשִׁיב אֲבֵדָה לֹא יִשְׁבַּע כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּמָקוֹמוֹ. וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ אָמַר לִי אַבָּא שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ מָנֶה וְהַלְוֶה אוֹמֵר אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים הֲרֵי זֶה מֵשִׁיב אֲבֵדָה וּפָטוּר אַף מִשְּׁבוּעַת הַסֶּת. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הוֹדָה מֵעַצְמוֹ וְאָמַר מָנֶה הָיָה לְאָבִיךָ בְּיָדִי וְנָתַתִּי לוֹ חֲמִשִּׁים דִּינָרִין וְנִשְׁאַר לוֹ חֲמִשִּׁים שְׁזֶה פָּטוּר אַף מִשְּׁבוּעַת הַסֶּת. אֲבָל יוֹרֵשׁ שֶׁטָּעַן וְאָמַר אֲנִי יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁיֵּשׁ לְאָבִי בְּיָדְךָ אוֹ בְּיַד אָבִיךָ מָנֶה וְהוּא אוֹמֵר אֵין לוֹ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים אוֹ אֵין לְךָ בְּיַד אָבִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים הֲרֵי זֶה מוֹדֶה מִקְצָת וְיִשָּׁבַע:

ו מָנֶה לִי בְּיָדְךָ עַל מַשְׁכּוֹן זֶה אֵין בְּיָדִי עָלָיו אֶלָּא חֲמִשִּׁים הֲרֵי זֶה מוֹדֶה וְיִשָּׁבַע. אֵין הַמַּשְׁכּוֹן שָׁוֶה אֶלָּא חֲמִשִּׁים אוֹ פָּחוֹת הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וּמְשַׁלֵּם הַחֲמִשִּׁים שֶׁהוֹדָה בָּהֶן. הָיָה הַמַּשְׁכּוֹן שָׁוֶה מֵאָה אוֹ יֶתֶר הוֹאִיל וְהַמַּלְוֶה יָכוֹל לִטְעֹן עָלָיו עַד כְּדֵי דָּמָיו הֲרֵי הַמַּלְוֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל מִדְּמֵי הַמַּשְׁכּוֹן. הָיָה שָׁוֶה שְׁמוֹנִים נִשְׁבָּע הַמַּלְוֶה שֶׁאֵין לוֹ פָּחוֹת מִשְּׁמוֹנִים וְנוֹטְלָן מִן הַמַּשְׁכּוֹן. וְנִשְׁבָּע הַלְוֶה מִן הַתּוֹרָה עַל הָעֶשְׂרִים שֶׁכָּפַר בָּהֶן. כָּפַר בַּכֹּל וְאָמַר אֵין זֶה מַשְׁכּוֹן אֶלָּא פִּקָּדוֹן וְאֵין לוֹ אֶצְלִי כְּלוּם נִשְׁבָּע הַמַּלְוֶה שֶׁאֵין פָּחוֹת מִשְּׁמוֹנִים וְנִשְׁבָּע הַלְוֶה הֶסֶת עַל הָעֶשְׂרִים:

ז מָנֶה לִי בְּיָדְךָ וְהַלְוֶה אוֹמֵר חֲמִשִּׁים וַדַּאי יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי אֲבָל הַחֲמִשִּׁים אֵינִי יוֹדֵעַ אִם אֲנִי חַיָּב בָּהֶן אוֹ לָאו הֲרֵי זֶה מְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִפְּנֵי שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצָת וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע בַּמִּקְצָת שֶׁכָּפַר בּוֹ שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְפִיכָךְ מְשַׁלֵּם הַמָּנֶה בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים עַל מִי שֶׁטּוֹעֵן עָלַי דָּבָר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁאֲנִי חַיָּב בּוֹ:

ח מָנֶה לִי בְּיָדְךָ וַהֲרֵי עֵד אֶחָד מֵעִיד עָלָיו וְהַנִּטְעָן אוֹמֵר כֵּן הוּא אֲבָל אַתָּה חַיָּב לִי כְּנֶגֶד אוֹתוֹ מָנֶה הֲרֵי זֶה מְחַיֵּב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׁבַע וּמְשַׁלֵּם. וּמִפְּנֵי מָה אֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׁבַע שֶׁהֲרֵי הוּא מוֹדֶה בְּמַה שֶּׁהֵעִיד בּוֹ הָעֵד וְאֵין הַנִּשְׁבָּע בְּהַעֲדָאַת עֵד אֶחָד נִשְׁבָּע עַד שֶׁיַּכְחִישׁ אֶת הָעֵד וְיִכְפֹּר בְּעֵדוּתוֹ וְיִשָּׁבַע עַל כְּפִירָתוֹ. לְפִיכָךְ שְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֵד אֶחָד וְטָעַן שֶׁפָּרְעוֹ. וְכֵן כַּפְרָן שֶׁבָּא עָלָיו עֵד אֶחָד וְטָעַן שֶׁפָּרַע אוֹ הֶחְזַרְתִּי לְךָ הַפִּקָּדוֹן הֲרֵי זֶה מְחַיֵּב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע וּמְשַׁלֵּם. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁחִטַּט לְשׁוֹן כֶּסֶף מֵחֲבֵרוֹ בִּפְנֵי עֵד אֶחָד וְאָמַר אַחַר כֵּן חִטַּפְתִּי וְשֶׁלִּי חִטַּפְתִּי וְאָמְרוּ חֲכָמִים הֲרֵי זֶה מְחַיֵּב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע וּמְשַׁלֵּם. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ט מָנָה הִלְוֵיתִיךְ לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם הֵבִיא עֵד אֶחָד שֶׁלָּוָה מִמֶּנּוּ בְּפָנָיו. הוֹאִיל וְאִלּוּ הָיוּ שְׁנַיִם הָיָה מֻחְזָק כַּפָּרָן וּמְשַׁלֵּם כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע עַל פִּי עֵד אֶחָד שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁשְּׁנַיִם מְחַיְּבִין אוֹתוֹ מָמוֹן אֶחָד מְחַיְּבוֹ שְׁבוּעָה. חָזַר וְאָמַר פָּרַעְתִּי מְשַׁלֵּם בְּלֹא שְׁבוּעָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ׃

י מָנָה לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי כְּלוּם וְהָעֵדִים מְעִידִין עָלָיו שֶׁעֲדַיִן יֵשׁ לוֹ אֶצְלוֹ חֲמִשִּׁים. פָּסְקוּ כָּל הַגְּאוֹנִים הֲלָכָה שֶׁיְּשַׁלֵּם חֲמִשִּׁים וְיִשָּׁבַע עַל הַשְּׁאָר. שֶׁלֹּא תְּהֵא הוֹדִיַּת פִּיו גְּדוֹלָה מֵהַעֲדַאת עֵדִים׃

פרק ה

א וְאִלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן מִן הַתּוֹרָה. הַקַּרְקָעוֹת וְהָעֲבָדִים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַהֶקְדֵּשׁוֹת. אַף עַל פִּי שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצָת אוֹ שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֵד אֶחָד אוֹ שֶׁשָּׁמַר וְטָעַן טַעֲנַת הַשּׁוֹמְרִין הֲרֵי זֶה פָּטוּר. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב ו) "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ" פִּרַט לְהֶקְדֵּשׁ. כֶּסֶף אוֹ כֵּלִים פִּרַט לְקַרְקָעוֹת וְלַעֲבָדִים שֶׁהֵקְשׁוּ לְקַרְקָעוֹת. וְכֵן יָצְאוּ שְׁטָרוֹת שֶׁאֵין גּוּפָן מָמוֹן כְּכֶסֶף וּכְכֵלִים וְאֵינָן אֶלָּא לְרְאָיָה שֶׁבָּהֶן. וְעַל כֻּלָּן נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הֶסֵת אִם הָיְתָה שָׁם טַעֲנַת וַדַּאי. חוּץ מִן הַהֶקְדֵּשׁוֹת שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חַיָּב עֲלֵיהֶם שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיִּשָּׁבַע עֲלֵיהֶם כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יְזַלְזְלוּ בַּהֶקְדֵּשׁוֹת׃

ב שְׁתֵּי שָׁדוֹת מָכַרְתָּ לִי לֹא מָכַרְתִּי לְךָ אֶלָּא אַחַת. שְׁנֵי עֲבָדִים אוֹ שְׁנֵי שְׁטָרוֹת יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא שְׁטָר אֶחָד אוֹ עֶבֶד אֶחָד. הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵת. וְכֵן אִם טָעַן וְאָמַר חָצֵר זוֹ אוֹ עֶבֶד זֶה אוֹ שְׁטָר זֶה שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ שֶׁלִּי הוּא וְאַתָּה מְכַרְתּוֹ לִי וְהַנִּטְעָן אוֹמֵר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם. בֵּין שֶׁהֵבִיא הַטּוֹעֵן עֵד אֶחָד בֵּין שֶׁלֹּא הֵבִיא. הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵת וְנִפְטָר. וְכֵן הַחוֹפֵר בְּשָׂדֵהּ חֲבֵרוֹ בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת וְהִפְסִידוּהּ והרי הוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם בֵּין שֶׁטָּעָנוֹ שֶׁחָפַר וְהוּא אוֹמֵר לֹא חָפַרְתִּי אוֹ שֶׁטָּעָנוֹ שֶׁחָפַר שְׁתֵּי מְעָרוֹת וְהוּא אוֹמֵר לֹא חָפַרְתִּי אֶלָּא אַחַת אוֹ שֶׁהָיָה שָׁם עֵד אֶחָד שֶׁחָפַר וְהוּא אוֹמֵר לֹא חָפַרְתִּי כְּלוּם. הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵת עַל הַכֹּל׃

ג טָעָנוֹ כֵּלִים וְקַרְקָעוֹת בֵּין שֶׁהוֹדָה בְּכָל הַקַּרְקָעוֹת וְכָפַר בְּכָל הַכֵּלִים בֵּין שֶׁהוֹדָה בְּכָל הַכֵּלִים וְכָפַר בְּכָל הַקַּרְקָעוֹת בֵּין שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצָת הַקַּרְקָעוֹת וְכָפַר בְּמִקְצָתָן עִם כָּל הַכֵּלִים. בְּכָל אֵלּוּ נִשְׁבָּע הֶסֵת. אֲבָל אִם הוֹדָה בְּמִקְצָת כֵּלִים וְכָפַר בְּמִקְצָתָן עִם כָּל הַקַּרְקָעוֹת מִתּוֹךְ שֶׁהוּא חַיָּב שְׁבוּעָה עַל מִקְצָת הַכֵּלִים שֶׁכָּפַר בָּהֶן נִשְׁבָּע אַף עַל הַקַּרְקָעוֹת שֶׁטָּעָנוֹ עִמָּהֶן שֶׁהַכֹּל טַעֲנָה אַחַת. וְכֵן הַדִּין בְּטָעָנוֹ כֵּלִים וַעֲבָדִים אוֹ כֵּלִים וּשְׁטָרוֹת הַכֹּל דִּין אֶחָד הוּא׃

ד טָעָנוּ עֲנָבִים הָעוֹמְדוֹת לִבְצֹר וּתְבוּאָה יְבֵשָׁה הָעוֹמֶדֶת לְהִקָּצֵר וְהוֹדָה בְּמִקְצָתָן וְכָפַר בְּמִקְצָתָן הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע עֲלֵיהֶם כִּשְׁאָר הַמִּטַּלְטְלִין. וְהוּא שֶׁאֵינָן צְרִיכִין לַקַּרְקַע שֶׁכָּל הָעוֹמֵד לְהִבָּצֵר הֲרֵי הוּא כְּבָצוּר לְעִנְיַן כְּפִירָה וְהוֹדָיָה. אֲבָל אִם הָיוּ צְרִיכִים לַקַּרְקַע הֲרֵי הֵן כְּקַרְקַע לְכָל דָּבָר וְאֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן אֶלָּא הֶסֵת:

ה הַטּוֹעֵן עַל חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ שְׁנֵי חֲדָשִׁים שָׁכַנְתָּ בַּחֲצֵרִי וְאַתָּה חַיָּב לִי שְׂכַר שְׁנֵי חֳדָשִׁים וְהוּא אוֹמֵר לֹא שָׁכַנְתִּי אֶלָּא חֹדֶשׁ אֶחָד הֲרֵי זֶה מוֹדֶה בְּמִקְצָת. וְאִם הָיָה שְׂכַר הַחֹדֶשׁ שֶׁכָּפַר בּוֹ שָׁוֶה שְׁנֵי כֶּסֶף נִשְׁבָּע שֶׁאֵין הַטַּעֲנָה בְּגוּף הַקַּרְקַע אֶלָּא בִּשְׂכָרָהּ שֶׁהוּא מִטַּלְטְלִין:

ו שְׁטָר מָסַרְתִּי לְךָ וַעֲשָׂרָה דִּינָרִין הָיוּ לִי בּוֹ רְאָיָה לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם יִשְׁבַּע הֶסֵת. הָפַךְ עָלָיו הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵת שֶׁהָיְתָה בּוֹ רְאָיָה לַעֲשָׂרָה דִּינָרִים וְאָבְדוּ בַּאֲבֵדַת הַשְּׁטָר וְיִטֹּל. וְאִם אָמַר הַנִּתְבָּע אֱמֶת מָסַרְתָּ לִי וְאָבַד הֲרֵי זֶה פָּטוּר אַף מִשְּׁבוּעַת הֶסֵת שֶׁאֲפִלּוּ פָּשַׁע בּוֹ וְאָבַד פָּטוּר כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת חוֹבֵל:

ז הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ שְׁטָר שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ זְכוּת יֵשׁ לִי בּוֹ וְזֶה אוֹמֵר אֵינִי מוֹצֵא שְׁטָרִי אוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ אִם יֵשׁ לְךָ בּוֹ רְאָיָה אוֹ לֹא כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיאוֹ:

ח טָעַן שֶׁאָבַד הַשְּׁטָר מַחְרִימִין אוֹתוֹ חֵרֶם סְתָם. טָעַן זֶה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁהַשְּׁטָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ בּוֹ זְכוּת אֲצָלוֹ הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵת שֶׁאֵינוֹ אֲצָלוֹ וְשֶׁאָבַד מִמֶּנּוּ וְכָזֶה הוֹרוּ רַבּוֹתַי:

ט אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת חֵרֶשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן. אֶחָד הַבָּא בְּטַעֲנַת עַצְמוֹ אוֹ בְּטַעֲנַת אָבִיו. לְפִי שֶׁזֶּה הַמִּקְצָת שֶׁהוֹדָה בּוֹ לַקָּטָן אֵינוֹ אֶלָּא כְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה. וְכֵן אִם כָּפַר בַּכֹּל וּבָא עֵד אֶחָד וְהֵעִיד לַקָּטָן אֵינוֹ נִשְׁבָּע. שֶׁזֶּה עֵד אֶחָד וְאֵין שָׁם תּוֹבֵעַ שֶׁתְּבִיעַת קָטָן אֵינָהּ תְּבִיעָה גְּמוּרָה. נִמְצָאתָ אוֹמֵר קָטָן שֶׁאָמַר לְגָדוֹל מָנָה לִי בְּיָדְךָ. אוֹ אַבָּא הָיָה לוֹ בְּיָדְךָ. וְהַלָּה אוֹמֵר אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים אוֹ אֵין לְךָ בְּיָדִי כְּלוּם. וְעֵד אֶחָד מְעִידוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִשְּׁבוּעַת הַתּוֹרָה. אֲבָל אִם שָׁמַר לְקָטָן וְטָעַן שֶׁאָבַד הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִשְׁבָּע מֵחֲמַת טַעֲנָה. וְכֵן אִם הוֹדָה שֶׁהָיָה שֶׁתַּף לְקָטָן אוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עָלָיו יַעֲמִידוּ בֵּית דִּין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לַקָּטָן וְיִשָּׁבַע הַשֻּׁתָּף וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּטַעֲנַת שָׁמָא:

י הוֹרוּ רַבּוֹתַי שֶׁאֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת קָטָן שְׁבוּעָה שֶׁל תּוֹרָה אֲבָל שְׁבוּעַת הֶסֵת נִשְׁבָּעִין. וַאֲפִלּוּ הָיָה קָטָן שֶׁאֵינוֹ חָרִיף לְעִנְיַן מַשָּׂא וּמַתָּן נִשְׁבָּעִין הֶסֵת עַל טַעֲנָתוֹ. שֶׁלֹּא יִהְיֶה זֶה נוֹטֵל מָמוֹנוֹ כְּשֶׁהוּא קָטָן וְיֵלֵךְ לוֹ בְּחִנָּם. וְלָזֶה דַּעְתִּי נוֹטָה וְתִקּוּן עוֹלָם הוּא. נִמְצֵאתָ לָמֵד שֶׁהַקָּטָן שֶׁטָּעַן עַל הַגָּדוֹל בֵּין שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצָת בֵּין שֶׁכָּפַר בַּכֹּל בֵּין שֶׁהָיָה שָׁם עֵד בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם עֵד. הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵת וְאֵינוֹ יָכוֹל לַהֲפֹךְ עַל הַקָּטָן שֶׁאֵין מַשְׁבִּיעִין אֶת הַקָּטָן כְּלָל. וַאֲפִלּוּ חֵרֶם סְתָם אֵינוֹ מְקַבֵּל לְפִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ עִנְיַן הַשְּׁבוּעָה:

יא קָטָן שֶׁטָּעָנוֹ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֲנָיָה לַקָּטָן כְּגוֹן עֵסֶק מַשָּׂא וּמַתָּן וְהוֹדָה הַקָּטָן נִפְרָעִין מִנְּכָסָיו. וְאִם אֵין לוֹ יַמְתִּין עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ וְיִשַּׁלֵּם. וְאִם כָּפַר הַקָּטָן מַמְתִּינִין עַד שֶׁיִּגְדַּל וְיִשָּׁבַע הֶסֵת. וְאִם טָעָנוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵין לְקָטָן הֲנָיָה כְּגוֹן נְזָקִין וְחַבָּלוֹת אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹדֶה וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמָּה יְשַׁלֵּם פָּטוּר וַאֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁהִגְדִּיל. וְאִם הָיָה הַתּוֹבֵעַ מִן הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין כְּגוֹן הַשָּׂכִיר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁיֵּשׁ הֲנָיָה לַקָּטָן שֶׁיִּשְׁתַּכֵּר לוֹ שָׂכִיר הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל מִן הַקָּטָן. אֲבָל חֶנְוָנִי שֶׁנִּשְׁבָּע עַל פִּנְקָסוֹ אֵינוֹ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל מִן הַקָּטָן. שֶׁאֵין לַקָּטָן בָּזֶה הֲנָיָה שֶׁהֲרֵי חַיָּב לִתֵּן לְפוֹעֲלָיו וְנִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ. וְזֶה הַחֶנְוָנִי הִפְסִיד עַל נַפְשׁוֹ שֶׁנָּתַן מָמוֹנוֹ עַל פִּי קָטָן. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

יב הַחֵרֵשׁ וְהַשּׁוֹטֶה אֵין נִזְקָקִין לָהֶן לְכָל טַעֲנָה לֹא לְטַעֲנָתָן עַל אֲחֵרִים וְלֹא לְטַעֲנַת אֲחֵרִים עֲלֵיהֶן. לֹא לִשְׁבוּעָה קַלָּה וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁבוּעָה חֲמוּרָה אוֹ תַּשְׁלוּמִין. אֲבָל הַסּוּמָא הֲרֵי הוּא כְּבָרִיא לְכָל דָּבָר בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ וְנִשְׁבָּע כָּל מִינֵי שְׁבוּעוֹת וְנִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנָתוֹ:

פרק ו

א בַּעֲלֵי דִינִין שֶׁבָּאוּ לְבֵית דִּין טַעַן הָאֶחָד וְאָמַר מָנֶה יֵשׁ לִי אֵצֶל זֶה שֶׁהִלְוֵיתִיו אוֹ שֶׁהִפְקַדְתִּי אֶצְלוֹ אוֹ שֶׁגָּזַל מִמֶּנִּי אוֹ שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלוֹ בְּשָׂכָר וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְהֵשִׁיב הַנִּטְעָן וְאָמַר אֵינִי חַיָּב כְּלוּם אוֹ אֵין לְךָ בְּיָדִי כְּלוּם אוֹ שֶׁקֶר אַתָּה טוֹעֵן. אֵין זוֹ תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה אֶלָּא אוֹמְרִים בֵּית דִּין לַנִּטְעָן הָשֵׁב עַל טַעֲנָתוֹ וּפָרֵשׁ הַתְּשׁוּבָה כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ זֶה טַעֲנָתוֹ וֶאֱמֹר אִם לְוִיתָ מִמֶּנּוּ אִם לֹא לְוִיתָ. הִפְקִיד אֶצְלְךָ אוֹ לֹא הִפְקִיד. גְּזָלְתּוֹ אוֹ לֹא גְּזָלְתּוֹ. שְׂכַרְתּוֹ אוֹ לֹא שְׂכַרְתּוֹ. וְכֵן שְׁאָר הַטְּעָנוֹת. וּמִפְּנֵי מָה אֵין מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ תְּשׁוּבָה זוֹ. שֶׁמָּא טוֹעֶה הוּא בְּדַעְתּוֹ וְיָבוֹא לְהִשָּׁבַע עַל שֶׁקֶר שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר שֶׁהִלְוָהוּ כְּמוֹ שֶׁטָּעַן וְהֶחְזִיר זֶה אֶת הַחוֹב לִבְנוֹ אוֹ לְאִשְׁתּוֹ אוֹ שֶׁנָּתַן לוֹ בְּמַתָּנָה כְּנֶגֶד הַחוֹב וִידָמֶה בְּדַעְתּוֹ שֶׁנִּפְטַר מִן הַחוֹב. לְפִיכָךְ אוֹמְרִים לוֹ הֵיאַךְ תֹּאמַר אֵינִי חַיָּב כְּלוּם שֶׁמָּא אַתָּה מִתְחַיֵּב מִן הַדִּין לְשַׁלֵּם וְאֵין אַתָּה יוֹדֵעַ אֶלָּא הוֹדַע לַדַּיָּנִין פֵּרוּשׁ הַדְּבָרִים וְהֵם יוֹדִיעוּךָ אִם אַתָּה חַיָּב אוֹ אֵין אַתָּה חַיָּב. וַאֲפִלּוּ הָיָה חָכָם גָּדוֹל אוֹמְרִים לוֹ אֵין לְךָ הֶכֵּסֶד שֶׁתָּשִׁיב עַל טַעֲנָתוֹ וְתוֹדִיעֵנוּ כֵּיצַד אֵין אַתָּה חַיָּב לוֹ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ וְהֶחֱזַרְתָּ לוֹ שֶׁהֲרֵי אָנוּ דָּנִין בְּמִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר בְּכָל מָקוֹם. וְכֵן אִם טָעַן הַטּוֹעֵן וְאָמַר זֶה חַיָּב לִי מָנֶה. אוֹ מָנֶה יֵשׁ לִי אֶצְלוֹ. אוֹמְרִים לוֹ מֵאֵי זֶה פָּנִים. הִלְוִיתָ אוֹתוֹ. אוֹ הִפְקַדְתָּ אֶצְלוֹ. אוֹ הִזִּיק מָמוֹנְךָ. אֶמֹר הֵיאַךְ נִתְחַיֵּב לְךָ. שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר שֶׁיִּדְמֶה לוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ וְהוּא אֵינוֹ חַיָּב כְּגוֹן שֶׁחֲשָׁדוֹ שֶׁגְּנָבוֹ אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ שֶׁאֶתֵּן לְךָ מָנֶה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. הֲרֵי שֶׁטָּעַן עָלָיו שֶׁהִלְוָהוּ מָנֶה וְהֵשִׁיב זֶה וְאָמַר לוֹ לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם וְאַחַר כָּךְ הֵבִיא הַטּוֹעֵן עֵדִים שֶׁהִלְוָהוּ בְּפָנֵיהֶם וְחָזַר הַנִּטְעָן וְאָמַר כֵּן הָיָה

וְלָוִיתִי וּפָרַעְתִּי אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ אֶלָּא הַחֲזַק כַּפְרָן וּמְשַׁלֵּם. אֲבָל אִם הֵשִׁיב אֵינִי חַיָּב אוֹ אֵין לְךָ בְּיָדִי כְּלוּם אוֹ שֶׁקֶר אַתָּה טוֹעֵן. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְהָלַךְ הַתּוֹבֵעַ וְהֵבִיא עֵדִים שֶׁהִלְוָהוּ בְּפָנֵיהֶם וְאָמַר (הַנִּתְבָּע) כֵּן הָיָה אֲבָל הֶחְזַרְתִּי לוֹ פִּקְדוֹנוֹ אוֹ פָּרַעְתִּיו חוֹבוֹ לֹא הַחֲזַק כַּפְרָן וְנִשְׁבָּע הֶסֵת וְנִפְטָר:

ב רָאוּהוּ עֵדִים שֶׁמָּנָה לוֹ מָעוֹת וְלֹא יָדְעוּ מַה הֵן. וּתְבָעוֹ בְּדִין וְאָמַר לוֹ תֵּן לִי מְעוֹתַי שֶׁהִלְוֵיתִיךָ. וְאָמַר מַתָּנָה נָתַתָּ לִי אוֹ פָּרַעְתָּ הָיוּ. הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן וְנִשְׁבָּע הֶסֵת וְנִפְטָר. אָמַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עֵדִים שֶׁמָּנָה לוֹ בְּפָנֵיהֶם הַחֲזַק כַּפְרָן. וּלְעוֹלָם אֵין אָדָם מֻחְזָק כַּפְרָן עַד שֶׁיִּכְפֹּר בְּבֵית דִּין וְיָבוֹאוּ שְׁנֵי עֵדִים וְיַכְחִישׁוּהוּ בְּמַה שֶׁכָּפַר:

ג מָנָה הִלְוֵיתִיךָ כָּפַר בְּבֵית דִּין וְאָמַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם. וּבָאוּ שְׁנֵי עֵדִים שֶׁלָּוָה מִמֶּנּוּ מָנָה וּפָרַעוֹ. וְהַמַּלְוֶה אוֹמֵר לֹא נִפְרַעְתִּי. הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם. שֶׁכָּל הָאוֹמֵר לֹא לָוִיתִי וּבָאוּ עֵדִים שֶׁלָּוָה כְּאוֹמֵר לֹא פָּרַעְתִּי דָּמִי. וְנִמְצָא הַלְוֶה אוֹמֵר לֹא פָּרַעְתִּי וְהָעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁפָּרַעוֹ הוֹדָאַת בַּעַל דִּין כְּמַאָה עֵדִים דְּמֵי וְאֵין הַמַּלְוֶה חַיָּב שְׁבוּעָה שֶׁהֲרֵי הֶחְזַק זֶה כַּפְרָן. וְכֵן אִם הוֹצִיא עָלָיו כְּתַב יָדוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ וְאָמַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם וְזֶה אֵינוֹ כְּתַב יָדִי. אִם הֶחְזַק כְּתַב יָדוֹ בְּבֵית דִּין אוֹ שֶׁבָּאוּ עֵדִים שֶׁהוּא כְּתַב יָדוֹ הֲרֵי זֶה הֶחְזַק כַּפְרָן וּמְשַׁלֵּם:

ד מָנֶה הִלְוֵיתִיךָ וְהוּא לִי בְּיָדְךָ אָמַר לוֹ הַנִּטְעָן וַהֲלֹא פָּרַעְתִּיךָ בִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי. וּבָאוּ עֵדִים וְאָמְרוּ לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם. לֹא הֶחְזַק כַּפְרָן שֶׁאֵין הָעֵדִים זוֹכְרִין אֶלָּא דָּבָר שֶׁהֵם עֵדִים בּוֹ לְפִיכָךְ לֹא הֶחְזַק כַּפְרָן וְיִשָּׁבַע הַלְוֶה הֶסֵת וְיִפָּטֵר. כַּיּוֹצֵא בּוֹ תֵּן לִי מָנֶה שֶׁהִלְוֵיתִיךָ וְאַתָּה עָמַדְתָּ בְּצַד עַמּוּד זֶה וְאָמַר הַנִּטְעָן לֹא עָמַדְתִּי בְּצַד עַמּוּד זֶה מֵעוֹלָם וּבָאוּ עֵדִים שֶׁעָמַד לֹא הֶחְזַק כַּפְרָן. שֶׁאֵין אָדָם מֵשִׂים דַּעְתּוֹ לְדָבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ה תֵּן לִי מָנֶה שֶׁהִלְוֵיתִיךָ וַהֲרֵי הָעֵדִים וְאָמַר הַנִּטְעָן פָּרַעְתִּיךָ בִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי אוֹמְרִין לַלְוֶה הֲבֵיאֵם וְהִפָּטֵר. לֹא בָּאוּ אוֹ שֶׁמֵּתוּ אוֹ שֶׁהָלְכוּ לִמְדִינָה אַחֶרֶת. יִשָּׁבַע הֶסֵת שֶׁפָּרַעוֹ שֶׁאֵין אָנוּ מַצְרִיכִים אוֹתוֹ לְהָבִיאָן אֶלָּא לְבָרֵר דְּבָרָיו וּלְהִפָּטֵר אַף מִשְּׁבוּעָה. שֶׁהַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים אֵינוֹ צָרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

ו אָמַר לוֹ בִּפְנֵי עֵדִים מָנֶה לִי בְּיָדְךָ אָמַר לוֹ הֵן. לְמָחָר תְּבָעוֹ בְּדִין וְהֵבִיא עֵדִים וְאָמַר מְשַׁטֶּה הָיִיתִי בְּךָ וְאֵין לְךָ בְּיָדִי כְּלוּם. פָּטוּר וְנִשְׁבָּע הֶסֵת שֶׁאֵין בְּיָדוֹ כְּלוּם. וַאֲפִלּוּ אָמַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם שֶׁהֲרֵי לֹא אָמַר לָהֶם אַתֶּם עֵדַי וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ עֵדוּת אֵין אָדָם זוֹכְרוֹ. וּלְפִיכָךְ אִם אָמַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם לֹא הֶחְזַק כַּפְרָן:

ז וְלֹא עוֹד אֶלָּא אֲפִלּוּ הִטְמִין לוֹ עֵדִים אֲחוֹרֵי הַגָּדֵר וְאָמַר לוֹ מָנֶה לִי בְּיָדְךָ אָמַר לוֹ הֵן רְצוֹנְךָ שֶׁיֵּעִידוּ בְּךָ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי אֱמֹר לוֹ לֹא שְׁמָא תִּכְפְּנִי בְּדִין לְמָחָר וְאֵין לִי מָה אֶתֵּן לְךָ וּלְמָחָר תְּבָעוֹ בְּדִין בְּאֵלּוּ הָעֵדִים. בֵּין שֶׁטָּעַן וְאָמַר מְשַׁטֶּה הָיִיתִי בּוֹ בֵּין שֶׁאָמַר לֹא הָיוּ

דְּבָרִים מֵעוֹלָם הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵּת וְנִפְטָר. שֶׁאֵין כָּאן עֵדוּת עַד שֶׁיֹּאמַר הַלְוֶה אַתֶּם עֵדַי אוֹ יֹאמַר הַמַּלְוֶה בִּפְנֵי הַלְוֶה וְיִשְׁתֹּק הַלְוֶה אֲבָל בָּעֵדוּת הַזֶּה לֹא הֶחְזַק כַּפְּרָן. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ קַב רְשׁוּ כְּלוֹמַר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חוֹבוֹת הַרְבֵּה. אָמַר מִי הוּא שֶׁאֲנִי חַיָּב לוֹ אֶלָּא פְּלוֹנִי וּבָא אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וּתְבָעוֹ וְאָמַר הוּא אֵינִי חַיָּב לוֹ כְּלוּם. וְאָמְרוּ חֲכָמִים יִשָּׁבַע הֶסֵּת וְיִפָּטֵר. וְכֵן אֶחָד הָיוּ אוֹמְרִים עָלָיו שֶׁהוּא בַּעַל מָמוֹן. בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ אָמַר אִלּוּ הָיָה לִי מָמוֹן לֹא הָיִיתִי פּוֹרֵעוֹ לִפְלוֹנִי וְלִפְלוֹנִי. וְאַחַר מִיתָתוֹ בָּאוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי לִתְבֹּעַ וְאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין לָהֶם כְּלוּם. שֶׁהָאָדָם עָשׂוּי לְהַרְאוֹת עַצְמוֹ שֶׁאֵינוֹ בַּעַל מָמוֹן וְשֶׁלֹּא הִנִּיחַ בָּנָיו בַּעֲלֵי מָמוֹן וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ:

ח אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּטְמִין עֵדִים אֵינָהּ עֵדוּת וְכֵן הַמּוֹדֶה מֵעַצְמוֹ וְעֵדִים שׁוֹמְעִין אוֹתוֹ. וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ בִּפְנֵי עֵדִים מָנָה לִי בְּיָדְךָ וְאָמַר לוֹ הֵן. בְּכָל הַדְּבָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן כְּשֶׁיָּבוֹאוּ לְבֵית דִּין אוֹמְרִין לַנִּתְבָּע לָמָּה לֹא תִתֵּן מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ אֶצְלְךָ. אָמַר אֵין לוֹ אֶצְלִי כְּלוּם. אוֹמְרִים לוֹ וַהֲלֹא אַתָּה אָמַרְתָּ בִּפְנֵי אִלּוּ כָּךְ וְכָךְ אוֹ הוֹדֵיתָ מֵעַצְמְךָ. אִם עָמַד וְשִׁלֵּם מוּטָב וְאִם לֹא טָעַן אֵין טוֹעֲנִין לוֹ. אֲבָל אִם טָעַן וְאָמַר מְשַׁטֶּה הָיִיתִי בּוֹ אוֹ לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם אוֹ שֶׁלֹּא לְהַשְׁבִּיעַ אֶת עַצְמִי נִתְכַּוַּנְתִּי פָּטוּר וְנִשְׁבָּע הֶסֵּת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

פרק ז

א הַמּוֹדֶה בִּפְנֵי שְׁנַיִם שֶׁיֵּשׁ לִפְלוֹנִי אֶצְלוֹ מָנֶה וְאָמַר לָהֶן בְּדֶרֶךְ הוֹדָיָה לֹא דֶּרֶךְ שִׂיחָה. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר אַתֶּם עֵדַי וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַתּוֹבֵעַ עִמּוֹ הֲרֵי זֶה עֵדוּת. תְּבָעוֹ בְּדִין אִם אָמַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ וּמְשַׁלֵּם עַל פִּיהֶם. וְאִם הָיָה עֵד אֶחָד נִשְׁבָּע הוֹאִיל וְאָמַר דֶּרֶךְ הוֹדָיָה. טָעַן כְּשֶׁבָּאוּ אֵלּוּ הָעֵדִים וְאָמַר שֶׁלֹּא לְהַשְׁבִּיעַ אֶת עַצְמִי הוֹדֵיתִי נֶאֱמָן וְנִשְׁבָּע הֶסֵּת. וְאִם כְּשֶׁהוֹדָה בִּפְנֵיהֶם הָיָה הַתּוֹבֵעַ עִמּוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן וְלוֹמַר כְּדֵי לְהַרְאוֹת שֶׁאֵינִי עָשִׁיר הוֹדֵיתִי. אֲבָל אִם טָעַן שֶׁנָּתַן נֶאֱמָן וְנִשְׁבָּע הֶסֵּת:

ב כָּל הַמּוֹדֶה בִּפְנֵי שְׁנַיִם אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר וְלוֹמַר מְשַׁטֶּה הָיִיתִי בּוֹ וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הוֹדָה בִּפְנֵי שִׁלְשָׁה. אֲבָל מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן בְּהוֹדָיַת פִּיו. שֶׁכָּל הָאוֹמֵר בְּדֶרֶךְ הוֹדָיָה הֲרֵי זֶה כְּאוֹמֵר אַתֶּם עֵדַי. אֲבָל אֵין כּוֹתְבִין אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר לָהֶם כִּתְבוּ וְחִתְמוּ וּתְנוּ לוֹ. וּצְרִיכִין לְהַמְלִךְ בּוֹ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְכֵן אִם הוֹדָה בְּבֵית דִּין אַחַר שֶׁשָּׁלְחוּ לוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר הֲרֵי אֵלּוּ כוֹתְבִין. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ בֵּית דִּין מַכִּירִין אֶת שְׁנֵיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲרִימוּ שְׁנֵיהֶם לְחַיֵּב אִישׁ אַחֵר:

ג בֵּית דִּין שֶׁל שִׁלְשָׁה שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין מֵעַצְמָן בַּמָּקוֹם הַקָּבוּעַ לָהֶן וּבָא הַתּוֹבֵעַ וְקָבַל לִפְנֵיהֶם וְשָׁלְחוּ שְׁלִיחַ אֵצֶל הַנִּתְבָּע וּבָא וְהוֹדָה בִּפְנֵיהֶם הֲרֵי אֵלּוּ כוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לְבַעַל דִּינוֹ. אֲבָל אִם לֹא הָיוּ קְבוּעִין וְלֹא שָׁלְחוּ לוֹ אֲפִלּוּ קִבֵּץ אוֹתָן וְהוֹשִׁיב הַשִּׁלְשָׁה וְהוֹדָה בִּפְנֵיהֶן וְאָמַר

לָהֶן הֲוֵי עָלַי דַּיָּנִין וּבָא אַחַר כָּךְ הַתּוֹבֵעַ וְאָמַר כְּתֻבוּ לִי הוֹדָיָתִי אֵין כּוֹתְבִין שֶׁמָּא יִתֵּן לוֹ וְנִמְצָא זֶה תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ בִּשְׁטָר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּמִטַּלְטְלִין. אֲבָל אִם הוֹדָה בְּקַרְקָעוֹת אֲפִלּוּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָנוּ מִיָּדוֹ וְלֹא אָמַר לָהֶם כִּתְבוּ וּתְנוּ הֲרֵי אֵלּוּ כּוֹתְבִים וְנוֹתְנִין שֶׁאֵין כָּאן לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִתֵּן לוֹ וְנִמְצָא תּוֹבְעוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה:

ד שְׁטַר הוֹדָיָה שֶׁיָּצָא וְלֹא הָיָה כָּתוּב בּוֹ אָמַר לָנוּ כִּתְבוּ וְחִתְמוּ וּתְנוּ לוֹ. הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר שֶׁחֲזָקָה הִיא שֶׁאִלּוּ לֹא אָמַר לָהֶם כִּתְבוּ וְחִתְמוּ וּתְנוּ לֹא הָיוּ נוֹתְנִין. הָיָה כָּתוּב בַּשְּׁטָר הוֹדָה פְּלוֹנִי בְּפָנֵינוּ בֵּית דִּין. אִם אֵין כָּתוּב בּוֹ שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה אוֹ דְּבָרִים שֶׁשּׁוֹמְעִין מִכְּלָל שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא שְׁנַיִם הָיוּ וְטָעוּ וְדִמּוּ שֶׁהַהוֹדָיָה בִּשְׁנַיִם הוֹדָיָה בְּבֵית דִּין וּלְפִיכָךְ אֵין דָּנִין בּוֹ דִּין שְׁטָר:

ה כְּבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁהוֹדָיָה בְּבֵית דִּין אוֹ עֵדוּת בְּבֵית דִּין כְּמִלְוָה הַכְּתוּבָה בִּשְׁטָר וּלְפִיכָךְ כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לְבַעַל דִּינוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁלֹּא קִבֵּל אֶת הַדִּין עַד שֶׁשָּׁלְחוּ וֶהֱבִיאוּהוּ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲבָל שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ לְדִין וְתָבַע אֶחָד מֵהֶן אֶת חֲבֵרוֹ וְאָמַר מָנֶה לִי בְּיָדְךָ וְאָמַר לוֹ הַנִּתְבָּע הֵן יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי. בֵּין שֶׁאָמְרוּ הַדַּיָּנִין חַיָּב אַתָּה לִתֵּן לוֹ בֵּין שֶׁאָמְרוּ צֵא תֵּן לוֹ וְיָצָא וְאָמַר פָּרַעְתִּי נֶאֱמָן וְיִשְׁבַּע הֶסֵת שֶׁפָּרָעוֹ. לְפִיכָךְ אִם חָזַר הַתּוֹבֵעַ לַדַּיָּנִים וְאָמַר כִּתְבוּ לִי הוֹדָיָתִי אֵין כּוֹתְבִין לוֹ שֶׁמָּא פְּרָעוֹ. וְכֵן מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין וְיָצָא וְאָמַר נִשְׁבַּעְתִּי נֶאֱמָן וְאֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע. הָיוּ הָעֵדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע הֶחְזַק כַּפְּרָן לְאוֹתוֹ הַשְּׁבוּעָה וְאֵינוֹ נֶאֱמָן לְעוֹלָם לוֹמַר נִשְׁבַּעְתִּי עַד שֶׁיּוֹדֶה לוֹ בַּעַל דִּינוֹ אוֹ יָבִיא עֵדִים שֶׁנִּשְׁבַּע בִּפְנֵיהֶם:

ו שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ לְדִין וְנִתְחַיֵּב הָאֶחָד לַשֵּׁנִי וְאָמְרוּ לוֹ צֵא וְתֵן לוֹ וְיָצָא וְחָזַר וְאָמַר פָּרַעְתִּי וְעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא פְּרָעוֹ הֶחְזַק כַּפְּרָן לְאוֹתוֹ מָמוֹן. אָמְרוּ לוֹ חַיָּב אַתָּה לִתֵּן לוֹ וְיָצָא וְחָזַר וְאָמַר פָּרַעְתִּי וְעֵדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא פְּרָעוֹ לֹא הֶחְזַק כַּפְּרָן שֶׁזֶּה נִשְׁמָט מֵהֶן עַד שֶׁיַּחְקְרוּ דִּינוֹ. לְפִיכָךְ אִם חָזַר פַּעַם אַחֶרֶת וְטָעַן שֶׁפְּרָעוֹ זֶה הַמָּמוֹן שֶׁנִּתְחַיֵּב בּוֹ בִּפְנֵיהֶם וְלֹא הָיוּ שָׁם עֵדִים שֶׁמַּכְחִישִׁין אוֹתוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵת שֶׁפְּרָעוֹ וְנִפְטָר. לְפִיכָךְ הָיוּ בְּקִיאֵי הַדַּעַת שֶׁבִּסְפָרַד כְּשֶׁיּוֹדֶה הַלְוֶה אוֹ כְּשֶׁיִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין אוֹמֵר לוֹ בִּפְנֵי בֵּית דִּין הֲיוּ עָלַי עֵדִים שֶׁלֹּא יִפְרָעֵנִי אוֹ שֶׁלֹּא יִשָּׁבַע לִי אֶלָּא בִּפְנֵי עֵדִים:

ז מִי שֶׁהוֹדָה בְּבֵית דִּין שֶׁאֲנִי חַיָּב לְזֶה מָנֶה וְאַחַר כָּךְ אָמַר נִזְכַּרְתִּי שֶׁפָּרַעְתִּי לוֹ חוֹבוֹ זֶה שֶׁהוֹדֵיתִי בּוֹ וַהֲרֵי עֵדִים. הֲרֵי זֶה עֵדוּת מוּעֶלֶת וְעוֹשִׂין עַל פִּיהֶם שֶׁהֲרֵי לֹא הִכְחִישׁ עֵדָיו וְאֵינוֹ כְּאוֹמֵר לֹא לְוִיתִי מֵעוֹלָם:

ח יֵשׁ לַטּוֹעֵן בְּבֵית דִּין לַחְזוֹר וְלִטְעֹן טַעֲנָה אַחֶרֶת לְהַכְחִישׁ הַטַּעֲנָה הָרִאשׁוֹנָה וְסוֹמְכִין עַל טַעֲנָתוֹ הָאַחֲרוֹנָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן אֲמָתְלָא לַטַּעֲנָה הָרִאשׁוֹנָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא

מִבֵּית דִּין וְחָזַר יֵשׁ לַחְזוֹר וְלִטְעֹן וּלְהַפֵּךְ כָּל הַטְּעָנוֹת שֶׁיִּרְצֶה עַד שֶׁיְּבוֹאוּ עֵדִים. אֲבָל מֵאַחַר שֶׁיְּבוֹאוּ עֵדִים וְיַכְחִישׁוּ טַעֲנָתוֹ הָאַחֲרוֹנָה שֶׁסָּמַךְ עָלֶיהָ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשִּׁיאוֹ לְטַעֲנָה אַחֶרֶת אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן אֲמָתְלָא לַטַּעֲנָה שֶׁסָּמַךְ עָלֶיהָ. וְיֵשׁ בְּמַשְׁמָעָהּ כְּמוֹ שֶׁהִשִּׁיא בְּזֹאת הַטַּעֲנָה הָאַחֶרֶת. וְהוּא שֶׁלֹּא יָצָא מִבֵּית דִּין. אֲבָל אִם יָצָא מִבֵּית דִּין אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזוֹר וְלִטְעֹן אַחַר שֶׁבָּאוּ עֵדִים. שֶׁמָּא אֲנָשִׁים רָעִים לִמְּדוּהוּ טְעָנוֹת שֶׁל שֶׁקֶר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

פרק ח

א כָּל הַמְּטַלְטְלִין בְּחֶזְקַת זֶה שֶׁהֵן תַּחַת יָדוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא הַתּוֹבֵעַ עֵדִים שֶׁהַמְּטַלְטְלִין הַלָּלוּ יְדוּעִין לוֹ. כֵּיצַד. בֶּגֶד זֶה אוֹ כְּלִי זֶה שֶׁבְּיָדְךָ אוֹ שֶׁבְּתוֹךְ בֵּיתְךָ שֶׁלִּי הוּא. אוֹ הִפְקַדְתִּיהוּ אֶצְלְךָ. אוֹ הִשְׁאַלְתִּיהוּ לְךָ. וַהֲרֵי הָעֵדִים שֶׁהֵן יוֹדְעִין אוֹתוֹ מְקֻדָּם בִּרְשׁוּתִי. וְהַנִּתְבָּע אוֹמֵר לֹא כִּי אֶלָּא אַתָּה מְכָרְתּוֹ לִי אוֹ נָתַתּוֹ לִי בְּמַתָּנָה. הֲרֵי זֶה הַנִּתְבָּע נִשְׁבָּע הֶסֵת וְנִפְטָר:

ב טָעַן שֶׁהוּא מַשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ יָכוֹל לִטְעֹן עַד כְּדֵי דָּמָיו וְנִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ וְנוֹטֵל כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

ג בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּדָבָרִים שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר. כְּגוֹן בְּגָדִים וּפֵרוֹת וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁ הַבַּיִת וּדְבָרִים שֶׁל סְחוֹרָה וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל דְּבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר אַף עַל פִּי שֶׁהֵן תַּחַת יָדוֹ שֶׁל זֶה וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִשְׁאִילוֹ כְּלִי זֶה וְלֹא הִשְׁכִּירוֹ לוֹ בְּעֵדִים הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת בַּעֲלֵיהֶן. כֵּיצַד. רְאוּבֵן שֶׁהָיָה לוֹ כְּלֵי הֶעָשׂוּי לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר וְיֵשׁ לוֹ עֵדִים שֶׁהוּא יָדוּעַ לוֹ וַהֲרֵי אוֹתוֹ הַכְּלִי תַּחַת יַד שִׁמְעוֹן וּרְאוּבֵן טוֹעֵן שֶׁהוּא שְׁאוּל אוֹ שָׂכוּר. וְשִׁמְעוֹן טוֹעֵן אַתָּה מְכָרְתּוֹ לִי אַתָּה נָתַתּוֹ לִי בְּמַתָּנָה אַתָּה מִשְׁכַּנְתּוֹ בְּיָדִי אֵינוֹ נֶאֱמָן. אֶלָּא רְאוּבֵן נוֹטֵל כֻּלּוֹ וְנִשְׁבָּע הֶסֵת עַל טַעֲנַת שִׁמְעוֹן. וַאֲפִלּוּ מֵת שִׁמְעוֹן הֲרֵי רְאוּבֵן נוֹטֵל כֻּלּוֹ. וְהוֹרוּ הַגְּאוֹנִים שֶׁיִּשְׁבַּע הֶסֵת. שֶׁטּוֹעֲנִין לְיוֹרֵשׁ:

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיָה כְּלִי זֶה נִרְאֶה וְעוֹמֵד בְּיַד שִׁמְעוֹן. אֲבָל אִם רְאוּבֵן טָעַן וְאָמַר לְשִׁמְעוֹן כְּלִי פְּלוֹנִי יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ וְשָׁכוּר הוּא הוֹצִיאוֹ אֵלַי וַהֲרֵי יֵשׁ לִי עֵדִים שֶׁהוּא יָדוּעַ לִי. וְאָמַר לוֹ שִׁמְעוֹן אַתָּה מְכָרְתּוֹ לִי אַתָּה נְתָתּוֹ לִי בְּמַתָּנָה נֶאֱמָן וְנִשְׁבָּע שִׁמְעוֹן הֶסֵת וְנִפְטָר. מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם וְאֵין בְּיָדֵי כְּלוּם נֶאֱמָן לוֹמַר שֶׁיֶּשְׁנוֹ אֶצְלִי וְאַתָּה מְכָרְתּוֹ לִי:

ה אֵין כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֲמוּרִים אֶלָּא שֶׁהָיָה בַּעַל הַכְּלִי טוֹעֵן אֲנִי הִפְקַדְתִּיו אֶצְלְךָ אוֹ הִשְׁאַלְתִּיהוּ אֶצְלְךָ. אֲבָל אִם טָעַן שֶׁכְּלִי זֶה הָיָה שֶׁלִּי וְנִגְנַב אוֹ אָבַד אוֹ נִגְזַל וְהֵבִיא עֵדִים שֶׁהוּא יָדוּעַ לוֹ וְזֶה שֶׁתַּחַת יָדוֹ אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ אֲבָל אֲחֵרִים מְכָרוּהוּ לִי אוֹ נָתְנוּהוּ לִי

בְּמַתָּנָה. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִדְּבָרִים שֶׁעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר מַעֲמִידִין אוֹתוֹ בְּיַד זֶה שֶׁהוּא בְּיָדוֹ וְאֵינוֹ נִשְׁבָּע כְּלָל שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ טוֹעֵן:

ו יָצָא לַבָּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים חֲזָקָה מִכְּלֵיהֶן שֶׁנִּגְנְבוּ. יִשְׁבַּע זֶה בִּנְקִיטַת חֵפֶץ כַּמָּה הוֹצִיא וְיִטֹּל וַיַּחְזֹר הַכְּלִי לַבָּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת גְּנֵבָה. טָעַן אַתָּה מְכַרְתּוֹ לִי אוֹ נָתַתּוֹ לִי בְּמַתָּנָה. אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא לוֹ שֵׁם גְּנֵבָה אִם לֹא הָיָה מִדְּבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵת וַיַּעֲמֹד הַכְּלִי בְּיָדוֹ. מִכָּאן אַתָּה לָמַד לְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַטַּלְטְלִין בְּיָדוֹ אַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר שֶׁלְּקוּחִין הֵן בְּיָדִי וְיִשָּׁבַע הֶסֵת וְיִפָּטֵר. אִם אָמַר שֶׁלְּךָ הֵן אֲבָל חַיָּב אַתָּה לִי כָּךְ וְכָךְ יִשָּׁבַע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ וְאַחַר כָּךְ יִטֹּל כְּדֵין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין:

ז מִי שֶׁהָיוּ בְּיָדוֹ דְּבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר אַף עַל פִּי שֶׁהוֹדָה וְאָמַר לוֹ יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהֵם שֶׁלְּךָ אֲבָל פְּלוֹנִי מְכָרָם לִי אוֹ נָתַנָם לִי בְּמַתָּנָה אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדוֹ. אֶפְלוּ הֵבִיא זֶה עֵדִים שֶׁהָיוּ יְדוּעִין לוֹ. שֶׁאָדָם עָשׂוּי לְמְכֹּר אֶת כֵּלָיו:

ח טָעַן זֶה עָלָיו וְאָמַר שֶׁאֲנִי הִשְׁכַּרְתִּים לְךָ אוֹ הִשְׁאַלְתִּים לְךָ מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדוֹ. וְאִם הָיוּ מִדְּבָרִים שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵת שֶׁלֹּא הִשְׁאִיל לוֹ וְלֹא הִשְׂכִּיר לוֹ אֶלָּא מִפְּלוֹנִי לָקַח וְיַעֲמִיד כֵּלָיו בְּיָדוֹ:

ט אַל תִּטְעֶה בֵּין דְּבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר לִדְבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר כְּמוֹ שֶׁטָּעוּ רַבִּים וּגְדוֹלִים. שֶׁכָּל הַדְּבָרִים רְאוּיִין לְהַשְׁאִיל וְדַרְכָּן לְהַשְׁאִיל אֲפִלּוּ חֲלוּקוֹ שֶׁל אָדָם וּמַצָּעוֹ וּמִטָּתוֹ רְאוּיִין לְהַשְׁאִיל. אֲבָל דְּבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר הֵם הַכֵּלִים שֶׁבְּנֵי אוֹתָהּ מְדִינָה עוֹשִׂין אוֹתָן מִתְּחִלַּת עֲשִׂיָּתָן כְּדֵי לְהַשְׁאִילָן וּלְהַשְׂכִּירָן וְלִטֹּל שְׂכָרָן וַהֲרֵי הֵן לְבַעֲלֵיהֶן. כְּמוֹ קַרְקַע שֶׁאוֹכֵל פֵּרוֹתֶיהָ וְהַגּוּף קַיָּם כָּךְ אֵלּוּ הַכֵּלִים עִקַּר עֲשִׂיָּתָן כְּדֵי לְהָנוֹת בִּשְׂכָרָן. כְּגוֹן הַיְּוֹרוֹת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁל נְחשֶׁת שֶׁמְּבַשְּׁלִין בָּהֶן בְּבֵית הַמִּשְׁתְּאוֹת. וּכְגוֹן כְּלֵי נְחשֶׁת הַטּוּחַ בְּזָהָב שֶׁשּׂוֹכְרִין אוֹתוֹ לַכַּלָּה לְהִתְקַשֵּׁט בּוֹ. שֶׁעֲשִׂיַּת אֵלּוּ הַכֵּלִים אֵינָן לִמְכִירַת עַצְמָן וְלֹא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בַּעַל הַבַּיִת בְּבֵיתוֹ אֶלָּא לְהַשְׁאִילָן לַאֲחֵרִים כְּדֵי לֵהָנוֹת כְּנֶגְדָּן אוֹ לְהַשְׂכִּירָן וְלִטֹּל שְׂכָרָן. וְכֵן אִם הָיָה לְאָדָם מִשְׁאָר הַכֵּלִים וְיֵשׁ לוֹ עֲדִים שֶׁהוּא מַשְׂכִּירוֹ תָּמִיד וּמַשְׁאִילוֹ וְהֶחְזִק לוֹ שֶׁהוּא לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר הֲרֵי הֵן כְּכֵלִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר:

י וּכְלִי שֶׁהֻפְסְדוּ מְרֻבֶּה מִשְּׂכָרוֹ וּבְנֵי אָדָם מַקְפִּידִין עָלָיו שֶׁלֹּא יַשְׁאִילוּהוּ הֲרֵי הוּא בְּחֶזְקַת שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר כְּגוֹן סַכִּין שֶׁל שְׁחִיטָה. לְפִיכָךְ אֲפִלּוּ בָּאוּ בְּנֵי אָדָם וְהֵעִידוּ שֶׁהִשְׁאִילוֹ אוֹ הִשְׂכִּירוֹ זֶה אֵין מְבַטְּלִין בָּהֶן חֶזְקָתָן אֶלָּא הֲרֵי הֵן כְּכָל הַכֵּלִים. רְאָיָה לִדְבָרֵינוּ שֶׁהֲרֵי רָבָא הוֹצִיא זוּג שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ הַסַּרְבָּל וְסֵפֶר הַגָּדָה בִּדְבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׂכִּיר. וְלוּלֵי שֶׁנִּתְבָּרֵר לוֹ בְּעֵדִים שֶׁהֵן מִדְּבָרִים הָעֲשׂוּיִים לְהַשְׁאִיל לֹא הוֹצִיא מִתַּחַת

יְדֵי יְתוֹמִים. הָא שְׁאָר הַזּוּגוֹת וּשְׁאָר הַסְּפָרִים אֵינָן בִּכְלַל דִּין זֶה אַף עַל פִּי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר. וְדָבָר זֶה עִקָּר גָּדוֹל בַּדִּין וְהוּא דָּבָר שֶׁל טַעַם שֶׁרָאוּי לִסְמֹךְ עָלָיו וְלָדוּן בּוֹ וּבְרוּר הוּא לְמוֹצְאֵי דַּעַת וְרָאוּי לַדַּיָּן לָשׂוּם אוֹתוֹ לְנֶגֶד עֵינָיו וְלֹא יָלוּז׃

פרק ט

א הָאֶמֶן אֵין לוֹ חֶזְקָה בַּכֵּלִים שֶׁתַּחַת יָדוֹ. אֶחָד כֵּלִים הָעֲשׂוּיִים לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר וְאֶחָד שְׁאָר כֵּלִים. כֵּיצַד. רָאָה כֶּלְיוֹ בְּיַד הָאֶמֶן וְהֵבִיא עֵדִים שֶׁהֵן יוֹדְעִין שֶׁהַכְּלִי זֶה שֶׁלּוֹ וְהוּא טוֹעֵן וְאוֹמֵר לְתַקֵּן נְתַתִּיו לְךָ. וְהָאֶמֶן אוֹמֵר לֹא בָּא לְיָדִי אֶלָּא בִּמְכִירָה אוֹ מַתָּנָה. אוֹ שֶׁטָּעַן אַתָּה נָתַתּוֹ לִי אַתָּה מְכָרְתּוֹ לִי אַחַר שֶׁבָּא לְיָדִי לְתַקְּנוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁמְּסָרוֹ לוֹ שֶׁלֹּא בְּעֵדִים בַּעַל הַכְּלִי נֶאֱמָן וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיַּד הָאֶמֶן וְיִשְׁבַּע בַּעַל הַבַּיִת הֶסֵּת עַל טַעֲנָתוֹ. וְיֵשׁ גְּאוֹנִים שֶׁחָדְשׁוּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵבִיא בַּעַל הַבַּיִת עֵדִים שֶׁזֶּה הַכְּלִי שֶׁלּוֹ הוֹאִיל וְרָאָה כֶּלְיוֹ בְּיַד הָאֶמֶן וַהֲרֵי הָאֶמֶן מוֹדֶה לוֹ שֶׁהָיָה שֶׁלּוֹ וּמְכָרוֹ לוֹ נֶאֱמָן. אֲבָל אִם אָמַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם וְשֶׁלִּי הוּא הַכְּלִי נֶאֱמָן הָאֶמֶן וְנִשְׁבָּע הֶסֵּת. וְאִם הֵבִיא בַּעַל הַבַּיִת עֵדִים שֶׁהַכְּלִי הַזֶּה יָדוּעַ לוֹ אֵין הָאֶמֶן נֶאֱמָן. וְדִין זֶה פָּלֵא הוּא בְּעֵינַי׃

ב לֹא רָאָה הַכְּלִי בְּיַד הָאֶמֶן אֶלָּא טָעַן וְאָמַר כְּלִי פְּלוֹנִי נְתַתִּיו לוֹ לְתַקֵּן וְהָאֶמֶן אוֹמֵר חָזַרְתָּ וּמְכָרְתּוֹ אוֹ נָתַתּוֹ לִי הָאֶמֶן נִשְׁבָּע הֶסֵּת וְנִפְטָר מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם. וַאֲפִלּוּ מְסָרוֹ לְתַקֵּן בְּעֵדִים הָאֶמֶן נֶאֱמָן מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר הֶחְזַרְתִּי שֶׁהַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַחְזִיר לוֹ בְּעֵדִים. לְפִיכָךְ נִשְׁבָּע הָאֶמֶן הֶסֵּת וְנִפְטָר וְאֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא הַכְּלִי. וְאִם הוֹצִיאוֹ הוֹאִיל וְנִרְאָה הֲרֵי בַּעַל הַבַּיִת מֵבִיא עֵדִים שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ וְנוֹטְלוֹ אַף עַל פִּי שֶׁמְּסָרוֹ לוֹ בְּלֹא עֵדִים כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. לְפִיכָךְ אִם טָעַן הָאֶמֶן וְאָמַר שְׁתֵּיהֶם קְצָצָתְנִי בִּשְׂכָרִי וּבַעַל הַבַּיִת אוֹמֵר לֹא קְצַצְתִּי לְךָ אֶלָּא אַחַת אִם הָיָה הַכְּלִי נִרְאֶה בִּפְנֵיהֶם הוֹאִיל וְהָאֶמֶן אֵין לוֹ בּוֹ חֶזְקָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן שֶׁהוּא לָקוּחַ בְּיָדוֹ הֲרֵי בַּעַל הַבַּיִת נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ עַל הַקְּצִיצָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּשְׂכִירוּת וְנוֹתֵן. וְאִם אֵין הַכְּלִי נִרְאֶה בִּפְנֵיהֶם הוֹאִיל וְהָאֶמֶן נֶאֱמָן לוֹמַר לָקוּחַ הוּא בְּיָדִי יָכוֹל לִטְעֹן עַד כְּדֵי דָּמָיו וְנִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ וְנוֹטֵל כְּדֶרֶךְ כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ׃

ג אֶמֶן שֶׁיָּרַד מֵאֱמָנוּתוֹ וּבֶן הָאֶמֶן הֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר כָּל אָדָם וְיֵשׁ לָהֶן חֶזְקָה בְּכָל הַמִּטַּלְטְלִין כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ׃

ד מִי שֶׁנִּכְנַס לְבֵיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ בְּפָנֵי בַּעַל הַבַּיִת וְיָצָא וְכֵלִים טְמוּנִין תַּחַת כְּנָפָיו וְהָעֵדִים רוֹאִין אוֹתוֹ. וּלְאַחַר זְמַן תְּבָעוֹ בַּעַל הַבַּיִת וְאָמַר לוֹ הַחְזֵר לִי כֵּלִים שֶׁהִשְׁאַלְתִּיךָ וַהֲרֵי הָעֵדִים וְהוּא אוֹמֵר לְקוּחִין הֵן בְּיָדִי אֵינוֹ נֶאֱמָן. וְנִשְׁבָּע בַּעַל הַבַּיִת הֶסֵּת עַל טַעֲנָתוֹ שֶׁלֹּא מְכָרָן וְלֹא

נְתָנָן וְיַחֲזִירוּ בֵּית דִּין הַכֵּלִים לְבַעַל הַבַּיִת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּבַעַל הַבַּיִת שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לִמְכֹּר אֶת כֵּלָיו. וְזֶה שֶׁהוֹצִיא הַכֵּלִים תַּחַת כְּנָפָיו אֵין דַּרְכּוֹ לְהַצְנִיעַ. וְאוֹתָן הַכֵּלִים אֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַצְנִיעָן. לְפִיכָךְ חַיָּב לְהַחְזִיר לְפִי שֶׁלֹּא הִצְנִיעָן אֶלָּא לִכְפֹּר בָּהֶן. אֲבָל בַּעַל הַבַּיִת הֶעָשׂוּי לִמְכֹּר אֶת כֵּלָיו אַף עַל פִּי שֶׁאֵין זֶה צָנוּעַ וְאֵין דֶּרֶךְ אוֹתָן הַכֵּלִים לְהַטְמִינָן תַּחַת הַכְּנָפַיִם הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֵת שֶׁהֵן לְקוּחִין בְּיָדוֹ. וְכֵן אִם יָצָא בָּהֶן מְגֻלִּין בִּפְנֵי עֵדִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בַּעַל הַבַּיִת עָשׂוּי לִמְכֹּר אֶת כֵּלָיו הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן לוֹמַר לְקוּחִין הֵן בְּיָדִי. שֶׁמָּא נִצְטָרְכוּ לוֹ מָעוֹת וּמָכַר. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִדְּבָרִים הָעֲשׂוּיִים לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר. אֲבָל דְּבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר לְעוֹלָם הֵן בְּחֶזְקַת בַּעֲלֵיהֶן כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיאָן מְגֻלִּין וְאַף עַל פִּי שֶׁבַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה עָשׂוּי לִמְכֹּר אֶת כֵּלָיו הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ עֵדִים שֶׁזֶּה הַכְּלִי עָשׂוּי לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר בִּלְבַד יָדוּעַ הוּא לוֹ מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיַּד זֶה עַל כָּל פָּנִים עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה שֶׁמְּכָרוֹ לוֹ אוֹ נָתְנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה כְּדִין קַרְקָעוֹת:

ה אֲפִלּוּ מֵת זֶה שֶׁהַכְּלִי תַּחַת יָדוֹ מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ בְּלֹא שְׁבוּעָה שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵין לְאָבִיו לִטְעֹן שֶׁלְּקָחוֹ אוֹ שֶׁהוּא מַשְׁכּוֹן כָּךְ אֵין זֶה יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעוֹ. וְאִם טָעַן הַיּוֹרֵשׁ טַעֲנַת וַדַּאי וְאָמַר בְּפָנַי נְתָנוֹ לְאָבִי אוֹ מְכָרוֹ לוֹ הֲרֵי בַּעַל הַבַּיִת נִשְׁבָּע הֶסֵת כִּשְׁאָר כָּל הַנִּשְׁבָּעִין. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שֶׁיִּשָּׁבַע בַּעַל הַבַּיִת הֶסֵת וְאַחַר כָּךְ יַחְזִיר כֻּלָּיו מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ. וְאֵין דַּעְתִּי נוֹטָה לָזֶה:

ו מִי שֶׁלָּקַח קַרְדֹּם וְאָמַר הֲרֵינִי הוֹלֵךְ לִגְזֹר דְּקָלוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי שֶׁמְּכָרוֹ לִי וְכָרַת הַדֶּקֶל הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקָתוֹ. שֶׁאֵין אָדָם מֵעֵז פָּנָיו וְכוֹרֵת אִילָן שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. וְאִם טָעָנוּ הַבְּעָלִים שֶׁלֹּא מְכָרוּהוּ נִשְׁבָּע זֶה הַכּוֹרֵת הֶסֵת שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ וְנִפְטָר. וְכֵיוָן שֶׁנִּכְרְתָה הֲרֵי הוּא כִּשְׁאָר כָּל הַמִּטַּלְטְלִין. וְכֵן הַיּוֹרֵד לִשְׁדֵה חֲבֵרוֹ וְאָכַל פֵּרוֹתֶיהָ שָׁנָה אוֹ שְׁנָתַיִם וְהַבְּעָלִים טוֹעֲנִין שֶׁזֶּה יָרַד שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת וּגְזָלָן הוּא וְאָכַל וַהֲרֵי הָעֵדִים שֶׁאָכַל וְהַיּוֹרֵד אוֹמֵר בִּרְשׁוּתְךָ יָרַדְתִּי לֶאֱכֹל פֵּרוֹתֶיהָ. הֲרֵי זֶה הָאוֹכֵל נֶאֱמָן וְנִשְׁבָּע הֶסֵת עַל כָּךְ חֶזְקָה הִיא שֶׁאֵין אָדָם מֵעֵז פָּנָיו וְאוֹכֵל פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן שֶׁלּוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁהַקַּרְקַע בְּחֶזְקַת בַּעֲלֵיהֶן אֵין הַפֵּרוֹת בְּחֶזְקַת הַבְּעָלִים. שֶׁאֵין אָדָם מוֹכֵר פֵּרוֹת שָׂדֵהוּ בִּשְׁטָר כְּדֵי שֶׁנֹּאמַר לְזֶה שֶׁאָכַל הָבֵא שְׁטָרְךָ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם אָכַל פֵּרוֹתֶיהָ שָׁנִים רַבּוֹת שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לְקוּחָה הִיא בְּיָדִי נֶאֱמָן לוֹמַר לְפֵרוֹת יָרַדְתִּי וְיִשָּׁבַע הֶסֵת:

ז שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ אוֹחֲזִין בִּכְלִי אֶחָד אוֹ שֶׁהָיוּ רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה אַחַת. אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד רוֹכֵב וְאֶחָד מַנְהִיג. אוֹ יוֹשְׁבִין בְּצַד עֲרֵמָה שֶׁל חִטִּים וּמֻנָּחוֹת בְּסִמְטָא אוֹ בְּחָצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם. זֶה אוֹמֵר הַכֹּל שֶׁלִּי וְזֶה אוֹמֵר הַכֹּל שֶׁלִּי. כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶן נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ שֶׁאֵין לוֹ בָּזֶה

הַדָּבָר פָּחוֹת מֵחֶצְיוֹ וְיַחְלֹקוּ. וּשְׁבוּעָה זוֹ תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֶיֶה כָּל אֶחָד תּוֹפֵס בְּטַלִּיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְנוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה:

ח זֶה אוֹמֵר כֻּלָּהּ שֶׁלִּי וְזֶה אוֹמֵר חֶצְיָהּ שֶׁלִּי הָאוֹמֵר כֻּלָּהּ שֶׁלִּי יִשָּׁבַע שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה חֲלָקִים. וְהָאוֹמֵר חֶצְיָהּ שֶׁלִּי יִשָּׁבַע שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ פָּחוֹת מֵרְבִיעַ. וְזֶה נוֹטֵל שִׁלְשָׁה חֲלָקִים וְזֶה נוֹטֵל רְבִיעַ. מִכָּאן אַתָּה לָמֵד לְכָל הַנִּשְׁבָּעִין לִטֹּל בֵּין שְׁבוּעָה קַלָּה בֵּין שְׁבוּעָה חֲמוּרָה שֶׁאֵינוֹ נִשְׁבָּע עַל מַה שֶּׁטּוֹעֵן אֶלָּא עַל מַה שֶּׁנּוֹטֵל אַף עַל פִּי שֶׁטּוֹעֵן יוֹתֵר:

ט הָיוּ שְׁנַיִם אֲדוּקִין בְּטַלִּית זֶה אוֹמֵר כֻּלָּהּ שֶׁלִּי וְזֶה אוֹמֵר כֻּלָּהּ שֶׁלִּי. זֶה נוֹטֵל עַד מָקוֹם שֶׁיָּדוֹ מַגַּעַת וְזֶה נוֹטֵל עַד מָקוֹם שֶׁיָּדוֹ מַגַּעַת וְהַשְּׁאָר חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה אַחַר שֶׁנִּשְׁבָּעִין. וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד לְגַלְגֵּל עַל חֲבֵרוֹ שֶׁכָּל מַה שֶּׁנָּטַל כַּדִּין נָטָל:

י הָיָה זֶה אוֹחֵז בַּחוּטִין שֶׁבִּשְׁפַת הַטַּלִּית וְזֶה בַּחוּטִין שֶׁבִּשְׁפַת הָאַחֶרֶת חוֹלְקִין כֻּלָּהּ בְּשָׁוֶה אַחַר שֶׁנִּשְׁבָּעִין. וְכָל חֲלוּקָה הָאֲמוּרָה כָּאן בְּדָמִים לֹא שֶׁיַּפְסִידוּ עַצְמוֹ שֶׁל כְּלִי אוֹ שֶׁל טַלִּית אוֹ שֶׁיְּמִיתוּ הַבְּהֵמָה:

יא הָיָה אוֹחֵז הָאֶחָד אֶת כֻּלָּהּ וְזֶה מִתְאַבֵּק עִמּוֹ וְנִתְלָה בָּהּ הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת הָאוֹחֵז אֶת כֻּלָּהּ:

יב בָּאוּ שְׁנֵיהֶם אֲדוּקִין בָּהּ וּשְׁמָטָהּ הָאֶחָד מִיָּד חֲבֵרוֹ בְּפָנֵינוּ וְשָׁתַק הַשֵּׁנִי אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר וְצָוַח אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ כֵּיוָן שֶׁשָּׁתַק בַּתְּחִלָּה הֲרֵי זֶה כְּמוֹדֶה לוֹ. חָזַר הַשֵּׁנִי וּתְקָפָהּ מֵרֹאשׁוֹן אַף עַל פִּי שֶׁהָרִאשׁוֹן (לא) צָוַח מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף חוֹלְקִין:

יג בָּאוּ שְׁנֵיהֶם אֲדוּקִין בְּטַלִּית וְאָמְרוּ לָהֶם צְאוּ וְחַלְקוּ אֶת דְּמֶיהָ יָצְאוּ וְחָזְרוּ וַהֲרֵי הִיא תַּחַת יַד אֶחָד מֵהֶן זֶה טוֹעֵן הוֹדָה וְנִסְתַּלֵּק מִמֶּנָּה וְזֶה טוֹעֵן שֶׁמִּכָּרַתְּיו לוֹ אוֹ נִתְגַּבֵּר עָלַי וַחֲטָפָהּ הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה יִשְׁבַּע זֶה שֶׁהִיא שֶׁלּוֹ וְיִפָּטֵר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

פרק י

א בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה שֶׁאֵינָהּ שְׁמוּרָה אֶלָּא מְהַלֶּכֶת בְּכָל מָקוֹם וְרוֹעָה. אֵינָהּ בְּחֶזְקַת זֶה שֶׁתְּפָסָהּ מֵאַחַר שֶׁהִיא יְדוּעָה לַבְּעָלִים. כֵּיצַד. הֵבִיא הַתּוֹבֵעַ עֵדִים שֶׁהַבְּהֵמָה הַזֹּאת יְדוּעָה לוֹ וְזֶה הַתּוֹפֵס טוֹעֵן אַתָּה נְתַתָּהּ לִי אַתָּה מְכַרְתָּהּ לִי אֵינוֹ נֶאֱמָן. שֶׁאֵין הֱיוֹתָהּ תַּחַת יָדוֹ רְאָיָה שֶׁהֲרֵי הִיא הָלְכָה מֵעַצְמָהּ וְנִכְנְסָה בִּרְשׁוּתוֹ. לְפִיכָךְ אִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה תַּחְזֹר הַבְּהֵמָה לִבְעָלֶיהָ וְיִשְׁבַּע הֶסֵּת עַל טַעֲנָה זוֹ:

ב הָיְתָה הַבְּהֵמָה שְׁמוּרָה אוֹ מְסוּרָה לְרוֹעֶה אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא זֶה עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁלּוֹ הֲרֵי הִיא בְּחֶזְקַת זֶה שֶׁהִיא תַּחַת יָדוֹ וְאִם טָעַן אַתָּה מְכַרְתָּהּ אוֹ נְתַתָּהּ לִי יִשָּׁבַע הַתּוֹפֵס הֶסֵּת שֶׁהִיא שֶׁלּוֹ וְיִפָּטֵר:

ג לְפִיכָךְ מִי שֶׁתָּפַס בֶּהֱמַת חֲבֵרוֹ שֶׁהָיְתָה שְׁמוּרָה אוֹ בְּיַד רוֹעֶה. וְהַבְּעָלִים טוֹעֲנִין הֵיאַ יָצָאת מֵעַצְמָהּ וּבָאָה אֵצְלְךָ אוֹ פִּקָּדוֹן הִיא בְּיָדְךָ אוֹ שְׁאוּלָה הִיא לְךָ. וְהַתּוֹפֵס אוֹמֵר כֵּן הוּא אֵינָהּ שֶׁלִּי אֲבָל אַתָּה חַיָּב לִי כָּךְ וְכָךְ אוֹ אַתָּה מִשְׁכַּנְתָּהּ בְּיָדִי עַל כָּךְ וְכָךְ אוֹ הִזַּקְתָּ אוֹתִי נֵזֶק שֶׁאַתָּה חַיָּב לְשַׁלֵּם כָּךְ וְכָךְ. יָכוֹל לִטְעֹן עַד כְּדֵי דְּמֶיהָ מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לְקוּחָה הִיאַ בְּיָדִי וְיִשְׁבַּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ וְיִטֹּל:

ד וְכֵן הָעֲבָדִים שֶׁיְּכוֹלִין לְהַלֵּךְ אֵינָן בְּחֶזְקַת זֶה שֶׁהֵן תַּחַת יָדוֹ אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁהֵבִיא הַטּוֹעֵן עֵדִים שֶׁזֶּה יָדוּעַ שֶׁהוּא עַבְדּוֹ וְהַלָּה טוֹעֵן אַתָּה מְכַרְתּוֹ לִי אַתָּה נְתַתּוֹ לִי בְּמַתָּנָה אֵינוֹ נֶאֱמָן וְיַחְזֹר הָעֶבֶד לִבְעָלָיו וְיִשְׁבַּע הַטּוֹעֵן שֶׁלֹּא מָכַר וְלֹא נָתַן. הֵבִיא זֶה הַנִּטְעָן שֶׁתָּפַס הָעֶבֶד עֵדִים שֶׁיֵּשׁ לָזֶה הָעֶבֶד אֲצִלּוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים רְצוּפוֹת מִיּוֹם לְיוֹם וְהוּא מְשִׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁהָעֲבָדִים מְשַׁמְּשִׁין אֶת רַבָּן הוֹאִיל וְלֹא מִחָה בּוֹ בְּכָל אֵלּוּ הַשָּׁנִים הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן וּמַעֲמִידִין אוֹתוֹ בְּיָדוֹ אַחַר שֶׁיִּשְׁבַּע הֶסֵּת שֶׁלְּקָחוֹ מִמֶּנּוּ אוֹ נְתָנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה. אֲבָל עֶבֶד קָטָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ עַל רַגְלָיו מִפְּנֵי קַטְנוּתוֹ הֲרֵי הוּא כִּשְׁאָר הַמִּטַּלְטְלִין וְכָל מִי שֶׁיִּהְיֶה בִּרְשׁוּתוֹ הֲרֵי הוּא בְּחֶזְקָתוֹ וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה:

ה הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ וְאָמַר בֶּגֶד אוֹ בְּהֵמָה אוֹ עֶבֶד זֶה שֶׁבְּיָדְךָ שֶׁלִּי הוּא אוֹ שְׁאוּל אוֹ גָּזוּל אוֹ הִפְקַדְתִּיו אֶצְלְךָ אוֹ שָׁכוּר לְךָ. וְהַנִּטְעָן אָמַר לֹא כִּי אֶלָּא זֶה מָמוֹנִי וִירַשְׁתִּי. וְהֵבִיא הַטּוֹעֵן עֵדִים שֶׁהֵעִידוּ שֶׁהֵן יוֹדְעִין שֶׁזֶּה הַחֵפֶץ אוֹ הָעֶבֶד אוֹ הַבְּהֵמָה יְדוּעָה שֶׁהִיא הָיְתָה לָזֶה. חָזַר הַנִּטְעָן וְאָמַר כֵּן הָיָה שֶׁלְּךָ אֲבָל אַתָּה נְתַתּוֹ לִי אוֹ מְכַרְתּוֹ לִי וְזֶה שֶׁאָמַרְתִּי יְרַשְׁתִּי לֹא שֶׁיְּרַשְׁתִּיו מֵאֲבוֹתַי אֶלָּא שֶׁהִיא שֶׁלִּי כְּאִלּוּ יְרַשְׁתִּיו. הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן וְנִשְׁבָּע הֶסֵּת. שֶׁכְּבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁיֵּשׁ לַטּוֹעֵן לַחְזֹר לִטְעֹן דָּבָר הַנִּשְׁמָע:

ו סְפִינָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ שֶׁהָיוּ שְׁנַיִם נֶחְלָקִין עָלֶיהָ זֶה אוֹמֵר כֻּלָּהּ שֶׁלִּי וְזֶה אוֹמֵר כֻּלָּהּ שֶׁלִּי וּבָאוּ לְבֵית דִּין וְאָמַר אֶחָד תִּפְסוֹהָ עַד שֶׁאָבִיא עֵדִים אֵין תּוֹפְסִין אוֹתָהּ. וְאִם תְּפָסוּהָ בֵּית דִּין וְהָלַךְ וְלֹא מָצָא עֵדִים וְאָמַר הַנִּיחוּהָ בֵּינֵינוּ וְכָל הַמִּתְגַּבֵּר יִטֹּל כְּשֶׁהָיָה דִּינָהּ מְקֻדָּם אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן וְאֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ בֵּית דִּין מִיָּדָן עַד שֶׁיָּבִיאוּ עֵדִים אוֹ עַד שֶׁיּוֹדוּ זֶה לָזֶה אוֹ יַחֲלֹקוּ בִּרְצוֹנָם וּבִשְׁבוּעָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

פרק יא

א כָּל הַקַּרְקָעוֹת הַיְדוּעוֹת לִבְעָלֵיהֶן אַף עַל פִּי שֶׁהֵן עַתָּה תַּחַת יַד אֲחֵרִים הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת בַּעֲלֵיהֶן. כֵּיצַד. רְאוּבֵן שֶׁהָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ בֶּחָצֵר כְּדֶרֶךְ שֶׁהָעָם מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּחַצְרוֹתֵיהֶן. דָּר בָּהּ וּמַשְׁכִּירָהּ לַאֲחֵרִים וּבוֹנֶה וְסוֹתֵר. וְאַחַר זְמַן בָּא שִׁמְעוֹן וְטָעַן עָלָיו וְאָמַר לוֹ חָצֵר זוֹ שֶׁתַּחַת יָדְךָ שֶׁלִּי הִיא וּשְׁכוּרָה הִיא בְּיָדְךָ אוֹ שְׁאוּלָה. וְהֶשִׁיבוֹ רְאוּבֵן שֶׁלְּךָ הָיְתָה וְאַתָּה

מְכַרְתָּהּ לִי אוֹ נְתַתָּהּ לִי בְּמַתָּנָה. אִם אֵין עֵדִים לְשִׁמְעוֹן שֶׁהָיְתָה יְדוּעָה לוֹ נִשְׁבָּע רְאוּבֵן הֶסֵּת וַיַּעֲמֹד בִּמְקוֹמוֹ. אֲבָל אִם הֵבִיא שִׁמְעוֹן עֵדִים שֶׁחָצַר זוֹ שֶׁלּוֹ הָיְתָה הֲרֵי הִיא בְּחֶזְקַת שִׁמְעוֹן וְאוֹמְרִין לִרְאוּבֵן הָבֵא רְאָיָה שֶׁמְּכָרָהּ לְךָ אוֹ נָתָנָהּ לְךָ. וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה מְסַלְּקִין אוֹתוֹ מִמֶּנָּה וּמַחֲזִיקִין אוֹתָהּ לְשִׁמְעוֹן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאוּבֵן מוֹדֶה לְשִׁמְעוֹן שֶׁהִיא הָיְתָה שֶׁלּוֹ שֶׁהֲרֵי יֵשׁ עֵדִים לְשִׁמְעוֹן:

ב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמַּצְרִיכִין רְאוּבֵן לְהָבִיא רְאָיָה אוֹ יִסְתַּלֵּק בְּשֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ זְמַן מְרֻבֶּה. אֲבָל אִם הֵבִיא עֵדִים שֶׁאָכַל פֵּרוֹת קַרְקַע שֶׁל שָׁנִים רְצוּפוֹת וְנָהֲנָה בְּכָלְהּ כְּדַרְכָּהּ שֶׁנֶּהֱנִין כָּל אָדָם בְּאוֹתָהּ קַרְקַע. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁר לַבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁיֵּדְעוּ בָּזֶה שֶׁהֶחְזִיק וְלֹא מִחוּ בּוֹ. מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיַד רְאוּבֵן וְיִשְׁבַּע רְאוּבֵן הֶסֵּת שֶׁמְּכָרָהּ לוֹ שִׁמְעוֹן אוֹ נְתָנָהּ לוֹ וְיִפָּטֵר. מִפְּנֵי שֶׁאוֹמְרִים לוֹ לְשִׁמְעוֹן אִם אֱמֶת אַתָּה טוֹעֵן שֶׁלֹּא מָכַרְתָּ וְלֹא נָתַתָּ לָמָּה הָיָה זֶה מַשְׁתַּמֵּשׁ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה בְּקַרְקָעֲךָ וְאֵין לְךָ עָלָיו לֹא שְׂטַר שְׁכִירוּת וְלֹא שְׂטַר מַשְׁכּוֹנָה וְלֹא מָחִיתָ בּוֹ. טָעַן וְאָמַר מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ אֵלַי הַדָּבָר שֶׁהֲרֵי הָיִיתִי בִּמְדִינָה רְחוֹקָה אוֹמְרִים אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יַגִּיעַ לְיָדְךָ הַדָּבָר בְּשָׁלֹשׁ שָׁנִים וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְךָ הָיָה לְךָ לְמָחוֹת בְּפָנֵי עֵדִים וְתוֹדִיעַ אוֹתָם שֶׁפְּלוֹנִי גָּזַל אוֹתִי לְמָחָר אֶתְבָּעֶנּוּ בְּדִין. הוֹאִיל וְלֹא מָחִיתָ אַתָּה הִפְסַדְתָּ עַל עַצְמְךָ. לְפִיכָךְ אִם הָיְתָה מִלְחָמָה וְשִׁבּוּשׁ דְּרָכִים בֵּין הַמָּקוֹם שֶׁהָיָה בּוֹ רְאוּבֵן וּבֵין הַמָּקוֹם שֶׁהָיָה בּוֹ שִׁמְעוֹן אֲפִלּוּ אֲכָלָהּ רְאוּבֵן עֶשֶׂר שָׁנִים מוֹצִיאִין אוֹתָהּ תַּחַת יָדוֹ וְחוֹזֶרֶת לְשִׁמְעוֹן מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לֹא יָדַעְתִּי שֶׁזֶּה מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּקַרְקָעִי:

ג הֵבִיא רְאוּבֵן עֵדִים שֶׁהָיָה שִׁמְעוֹן בָּא בְּכָל שָׁנָה וְעוֹמֵד בְּמָקוֹם זֶה שִׁלְשִׁים יוֹם אוֹ פָּחוֹת. אוֹמְרִים לְשִׁמְעוֹן מִפְּנֵי מָה לֹא מָחִיתָ כְּשֶׁבָּאתָ אַבְּדָתְּ זְכוּתְךָ. טָעַן שִׁמְעוֹן וְאָמַר טָרוּד הָיִיתִי בַּשּׁוּק וְלֹא יָדַעְתִּי שֶׁזֶּה בְּתוֹךְ חֲצֵרִי הֲרֵי זוֹ טַעֲנָה. שֶׁכָּל שְׁלִשִּׁים יוֹם יִהְיֶה אָדָם טָרוּד בַּשּׁוּק. וְאִם עָמַד יוֹתֵר מִשְּׁלִשִּׁים יוֹם וְלֹא מִחָה אִבֵּד אֶת זְכוּתוֹ. וְיֵרָאֶה לִי שֶׁהַדִּין זֶה אֵינוֹ אֶלָּא בַּכְּפָרִים שֶׁהָעָם טְרוּדִין בַּשָּׁוְקִים שֶׁלָּהֶן:

ד וּמִפְּנֵי מָה אֵין אוֹמְרִין לִרְאוּבֵן אִם אֱמֶת הַדָּבָר שֶׁמָּכַר לְךָ אוֹ נָתַן לְךָ בְּמַתָּנָה לָמָּה לֹא נִזְהַרְתָּ בַּשְּׂטָר שֶׁלְּךָ. מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָדָם נִזְהָר בִּשְׂטָרוֹ וְהוֹלֵךְ כָּל יָמָיו וַחֲזָקָה שֶׁאֵין אָדָם נִזְהָר בִּשְׂטָר אֶלָּא עַד שָׁלֹשׁ שָׁנִים. וְכֵיוָן שֶׁרוֹאֶה שֶׁאֵין אָדָם מְמַחֶה בּוֹ שׁוּב אֵינוֹ נִזְהָר:

ה הֲרֵי שֶׁמִּחָה שִׁמְעוֹן בִּמְדִינָה רְחוֹקָה מִפְּנֵי מָה לֹא יִטְעֹן רְאוּבֵן וְיֹאמַר לֹא שָׁמַעְתִּי שֶׁמִּחָה בִּי כְּדֵי שֶׁאָזְהֵר בַּשְּׂטָר. מִפְּנֵי שֶׁאוֹמֵר לוֹ חֲבֵרְךָ יֵשׁ לוֹ חָבֵר וַחֲבֵרוֹ יֵשׁ לוֹ חָבֵר וַחֲזָקָה שֶׁהִגִּיעַ אֵלֶיךָ הַדָּבָר וְכֵיוָן שֶׁיָּדַעְתָּ שֶׁמִּחָה בְּךָ בְּתוֹךְ שָׁלֹשׁ שָׁנִים בֶּאֱמֶת הָיָה לְךָ שְׂטָר וְלֹא נִזְהַרְתָּ בּוֹ אַתָּה הִפְסַדְתָּ עַל עַצְמְךָ:

יא לְפִיכָךְ אִם מִחָה שִׁמְעוֹן בִּפְנֵי עֵדִים וְאָמַר לָהֶם אַל תּוֹצִיאוּ דָּבָר זֶה מִפִּיכֶם אֵין זֶה מְחָאָה. אֲבָל אִם אָמְרוּ הָעֵדִים מֵעַצְמָן אֵין דָּבָר זֶה יוֹצֵא מִפִּינוּ הֲרֵי גַּם זוֹ מְחָאָה. שֶׁהַדָּבָר שֶׁאֵין אָדָם מְצֻוֶּה עָלָיו אוֹמְרוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה. וְכֵן אִם צִוָּה לְעֵדִים וְאָמַר לָהֶם אַל תּוֹדִיעוּהוּ אוֹ שֶׁאָמְרוּ הֵן מֵעַצְמָן אֵין אָנוּ מוֹדִיעִין אוֹתוֹ גַּם זוֹ מְחָאָה הִיא. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מוֹדִיעִין אוֹתוֹ מוֹדִיעִין הֵם לַאֲחֵרִים וְדָבָר זֶה יַגִּיעַ אֵלָיו:

יב כֵּיצַד הַמְּחָאָה. אוֹמֵר בִּפְנֵי שְׁנַיִם פְּלוֹנִי שֶׁהוּא מְשִׁתַּמֵּשׁ בַּחֲצֵרִי אוֹ בְּשָׂדִי גֵּזֶל הוּא וּלְעָתִיד אֲנִי תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ בְּדִין. וְכֵן אִם אָמַר לָהֶם שְׁכוּרָה הִיא בְּיָדוֹ אוֹ מַשְׁכּוֹנָה וְאִם יִטְעֹן עָלַי שֶׁמָּכַרְתִּי אוֹ נָתַתִּי אֲנִי תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ בְּדִין. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה הֲרֵי זוֹ מְחָאָה. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מִחָה בִּמְדִינָה זוֹ שֶׁהֶחֱזִיק בָּהּ זֶה. אֲבָל אִם אָמַר לָהֶן פְּלוֹנִי שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֲצֵרִי גֵּזֶל הוּא אֵין זוֹ מְחָאָה. שֶׁהֲרֵי רְאוּבֵן אוֹמֵר כְּשֶׁשָּׁמַעְתִּי אָמַרְתִּי שֶׁמָּא חֵרֵף אוֹתִי בִּלְבַד וּלְפִיכָךְ לֹא נִזְהַרְתִּי בִּשְׁטָרִי:

יג מְחָאָה בִּפְנֵי שְׁנַיִם מְחָאָה וְכוֹתְבִין אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר לָהֶם כִּתְבוּ. וְכֵיוָן שֶׁמִּחָה בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה אֵינוֹ צָרִיךְ לַחְזֹר וְלִמְחוֹת בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה. אֲבָל צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּין מְחָאָה לְמְחָאָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִמְחוֹת בְּסוֹף כָּל שָׁלֹשׁ שָׁנִים. וְאִם מִחָה וְעָמַד שָׁלֹשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת וְאַחַר כָּךְ מִחָה אֵינָהּ מְחָאָה:

יד הֵבִיא רְאוּבֵן עֵדִים שֶׁזֶּה שִׁמְעוֹן בַּעַל הַשָּׂדֶה קִבֵּץ פֵּרוֹת שָׂדֶה זוֹ וּנְתָנָם לִי תַּעֲמֹד הַשָּׂדֶה בְּיַד רְאוּבֵן וַאֲפִלּוּ טָעַן שֶׁשִּׁמְעוֹן מְכָרָהּ לוֹ אוֹ נָתַן לוֹ הַיּוֹם שֶׁאִלּוּ לֹא מָכַר אוֹ נָתַן לֹא הָיָה מְשַׁמֵּשׁ אֶת רְאוּבֵן בְּשָׂדֶה זוֹ וְנוֹתֵן לוֹ פֵּרוֹתֶיהָ:

טו טָעַן שִׁמְעוֹן וְאָמַר אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר וּלְפֵרוֹת הוֹרַדְתִּיו וְשָׁלוֹ הָיוּ הַפֵּרוֹת אֲבָל הַגּוּף לֹא מָכַרְתִּי נֶאֱמָן וְחוֹזֵר לְשִׁמְעוֹן אֶלָּא אִם כֵּן אָכְלָהּ רְאוּבֵן בְּפָנָיו שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְלֹא מִחָה בּוֹ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

פרק יב

א שָׁלֹשׁ שָׁנִים שֶׁאָמַרְנוּ מִיּוֹם לְיוֹם אֲפִלּוּ הָיוּ חֲסֵרִים יוֹם אֶחָד לֹא הֶחֱזִיק וּמְסַלְּקִין אוֹתוֹ מִמֶּנָּה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּקַרְקָעוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׂין פֵּרוֹת תָּמִיד כְּגוֹן הַבָּתִּים וְהַחֲצֵרוֹת וְהַבּוֹרוֹת וְהַשִּׁיחִין וְהַמְּעָרוֹת וְהַחֲנֻיּוֹת וְהַפַּנְדְּקוֹת וְהַמֶּרְחָצָאוֹת וְהַשּׁוֹבָכוֹת וּבָתֵּי הַבַּדִּין וּשְׂדֵה בֵּית הַשִּׁלְחִין שֶׁמַּשְׁקִין אוֹתָהּ תָּמִיד וְזוֹרְעִין בָּהּ וְנוֹטְעִין וְהַגַּנּוֹת וְהַפְּרִדֵּסִין. וְכֵן עֲבָדִים הַמְהַלְּכִין כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲבָל שְׂדֵה הַבַּעַל שֶׁהִיא שׁוֹתָה מִמֵּי גְּשָׁמִים בִּלְבַד וּשְׂדֵה אִילָן אֵינָהּ מִיּוֹם לְיוֹם אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁאָכְלוּ שָׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת מִמִּין אֶחָד הֲרֵי אֵלּוּ כְּשָׁלֹשׁ שָׁנִים. כֵּיצַד. הָיְתָה שְׂדֵה תְּמָרִים וְגָדַר שָׁלֹשׁ גְּדֵרוֹת אוֹ שְׂדֵה עֲנָבִים וּבָצַר שָׁלֹשׁ בְּצִירוֹת אוֹ שְׂדֵה

זֵיתִים וּמֵסַק שָׁלֹשׁ מְסִיקוֹת הֲרֵי אֵלּוּ כְּשָׁלֹשׁ שָׁנִים וְהֶחֱזִיק. וַאֲפִלּוּ הָיוּ הָאִילָנוֹת רְצוּפִין וְלֹא הָיָה בֵּינֵיהֶן הַרְחָקָה כָּרָאוּי שֶׁהֲרֵי סוֹפָן לִיבַּשׁ הוֹאִיל וְאוֹכְלָן שָׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת הֶחֱזִיק:

ב הֵבִיא עֵדִים שֶׁהָיָה דָּר בְּחָצֵר זוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ שֶׁשְּׁכָרָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה. טָעַן בַּעַל הֶחָצֵר וְאָמַר שֶׁמָּא לֹא שָׁכַן בָּהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה אוֹ שֶׁמָּא אֵלּוּ שֶׁהִשְׁכִּירוּ לָהֶם לֹא שָׁכְנוּ בָּהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה הֲרֵי זוֹ טַעֲנָה. אוֹמְרִים לַמַּחֲזִיק אוֹ תְּבִיא עֵדִים שֶׁשָּׁנִים אֵלּוּ גְּמוּרוֹת בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה אוֹ הִסְתַּלֵּק. אָפְלּוּ בָּאוּ עֵדִים וְאָמְרוּ לָנוּ הִשְׁכִּיר וְאָנוּ דָּרְנוּ בָּהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְטָעַן בַּעַל הַשָּׂדֶה וְאָמַר יְבִיאוּ עֵדִים שֶׁדָּרוּ בָּהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה. צְרִיכִין אֵלּוּ הַשּׂוֹכְרִין לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁדָּרוּ בָּהּ תָּמִיד. שֶׁזֶּה הַדָּבָר תָּלוּי בָּהֶן וְאֵין תָּלוּי בְּטַעֲנַת הַמַּחֲזִיק כְּדֵי שֶׁיְּעִידוּ לוֹ:

ג הָיָה זֶה הַמַּחֲזִיק אוֹ הָעֵדִים שֶׁדָּרוּ בָּהּ מִן הָרוֹכְלִין הַמְחַזְּרִין בָּעֲיָרוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. טוֹעֲנִין אוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה וּכְשֶׁיָּבִיא עֵדֵי חֲזָקָה אוֹמֵר לוֹ הָבֵא עֵדִים שֶׁהָיִיתָ מַחֲזִיק בָּהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בַּחֲצֵרוֹת וּבָתִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁהֵן עֲשׂוּיוֹת לָדוּר בְּתוֹכָן בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה. אֲבָל הַחֲנֻיּוֹת שֶׁל תַּגָּרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁאֵין דָּרִין בָּהֶן אֶלָּא בַּיּוֹם כֵּיוָן שֶׁדָּר בָּהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים בַּיּוֹם הֲרֵי זֶה חֲזָקָה:

ד שָׁלֹשׁ שָׁנִים שֶׁאָמְרוּ צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ רְצוּפוֹת זוֹ אַחַר זוֹ. הֲרֵי שֶׁהֶחְזִיק בְּשָׂדֶה וּזְרָעָהּ שָׁנָה וְהוֹבִירָהּ שָׁנָה וּזְרָעָהּ שָׁנָה וְהוֹבִירָהּ שָׁנָה. אֲפִלּוּ עָשָׂה כֵן כַּמָּה שָׁנִים לֹא הֶחֱזִיק. הָיָה דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אוֹתוֹ הַמָּקוֹם לְהוֹבִיר אַף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָתָן זוֹרְעִין שָׁנָה אַחַר שָׁנָה וּמִקְצָתָן זוֹרְעִין שָׁנָה וּמוֹבִירִין שָׁנָה הֲרֵי זֶה הֶחֱזִיק שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר לֹא הוֹבַרְתִּי אוֹתָהּ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתַּעֲשֶׂה הַרְבֵּה בִּשְׁנַת הַזְּרִיעָה:

ה שְׁנֵי שֻׁתָּפִין שֶׁהֶחְזִיקוּ בְּשָׂדֶה שֵׁשׁ שָׁנִים הָאֶחָד אָכַל רִאשׁוֹנָה וּשְׁלִישִׁית וַחֲמִישִׁית. וְהַשֵּׁנִי אָכַל שְׁנִיָּה וּרְבִיעִית וְשִׁשִּׁית לֹא עָלְתָה חֲזָקָה לְאֶחָד מֵהֶם. שֶׁהֲרֵי בַּעַל הַקַּרְקַע אוֹמֵר כֵּיוָן שֶׁלֹּא רָאִיתִי וְלֹא שָׁמַעְתִּי שֶׁהֶחְזִיק בָּהּ אָדָם אֶחָד שָׁנָה אַחַר שָׁנָה מִפְּנֵי זֶה לֹא מָחִיתִי. לְפִיכָךְ אִם כָּתְבוּ אֵלּוּ הַשֻּׁתָּפִין שְׁטָר בֵּינֵיהֶן שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהּ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה כֵּיוָן שֶׁעָבַר שָׁלֹשׁ שָׁנִים עָלְתָה לָהֶן חֲזָקָה. שֶׁהַשְּׁטָר יֵשׁ לוֹ קוֹל וְהוֹאִיל וְלֹא מִחָה אִבֵּד זְכוּתוֹ. וְהוּא הַדִּין לְעֶבֶד שֶׁהֶחְזִיקוּ בּוֹ שְׁנַיִם וְנִשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה אִם כָּתְבוּ שְׁטָר בֵּינֵיהֶן הֲרֵי הֶחֱזִיקוּ:

ו אָכְלָהּ שָׁנָה זֶה הַמַּחֲזִיק וּמְכָרָהּ וַאֲכָלָהּ הַלּוֹקֵחַ שָׁנָה וּמָכַר לְלוֹקֵחַ שֵׁנִי וַאֲכָלָהּ שָׁנָה. אִם מָכְרוּ זֶה לָזֶה בִּשְׁטָר שְׁלִשְׁתָּן מִצְטָרְפִין וַהֲרֵי זוֹ חֲזָקָה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מִחָה. וְאִם מָכְרוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁטָר אֵינָהּ חֲזָקָה שֶׁהַבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים אוֹמְרִים כֵּיוָן שֶׁלֹּא עָמַד בָּהּ אִישׁ אֶחָד שָׁלֹשׁ שָׁנִים לֹא הֶצְרַכְתִּי לִמְחוֹת:

ז אֶכְלָה הָאָב שָׁנָה וְהַבֵּן שְׁתַּיִם הָאָב שְׁתַּיִם וְהַבֵּן שָׁנָה הָאָב שָׁנָה וְהַבֵּן שָׁנָה וְהַלּוֹקֵחַ מִן הַבֵּן שָׁנָה הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה וְהוּא שֶׁלָּקַח בִּשְׁטָר:

ח אֶכְלָה בִּפְנֵי הָאָב שֶׁהָיָה בַּעַל הַשָּׂדֶה שָׁנָה וּבִפְנֵי בְּנוֹ שָׁנָה. אוֹ בִּפְנֵי הָאָב שְׁתַּיִם וּבִפְנֵי הַבֵּן שָׁנָה. אוֹ בִּפְנֵי הָאָב שָׁנָה וּבִפְנֵי בְּנוֹ שָׁנָה וּבִפְנֵי לוֹקֵחַ מִן הַבֵּן שָׁנָה. הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה. וְהוּא שֶׁמָּכַר הַבֵּן זוֹ הַשָּׂדֶה בְּכָלַל שְׂדוֹתָיו שֶׁהֲרֵי לֹא הִכִּיר הַמַּחֲזִיק שֶׁנִּמְכְּרָה וּלְפִיכָךְ לֹא נִזְהַר בִּשְׁטָרוֹ. אֲבָל אִם מָכַר הַבֵּן שָׂדֶה זוֹ בִּפְנֵי עַצְמָהּ אֵין לְךָ מְחָאָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ:

ט נָרְהּ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה אֲפִלּוּ כַּמָּה שָׁנִים הוֹאִיל וְלֹא נֶהֱנָה בָּהּ אֵינָהּ חֲזָקָה. וְכֵן אִם פָּתַח בָּהּ שְׁבִילֵי הַמַּיִם וּפָתַח וְשִׁדֵּד בִּלְבַד הוֹאִיל וְלֹא אָכַל פֵּרוֹת אֵינָהּ חֲזָקָה:

י זְרָעָהּ וְלֹא הִרְוִיחַ כְּלוּם אֶלָּא זָרַע כּוֹר וְאָסַף כּוֹר לֹא הֶחֱזִיק שֶׁהֲרֵי לֹא נֶהֱנָה:

יא אֶכְלָהּ שַׁחַת לֹא הֶחֱזִיק. וְאִם הָיָה הַמָּקוֹם דַּרְכָּן לִזְרֹעַ לְשַׁחַת מִפְּנֵי שֶׁדְּמָיו יְקָרִין הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה:

יב אֶכְלָהּ עֶרְלָה שְׁבִיעִית וְכִלְאַיִם אַף עַל פִּי שֶׁנֶּהֱנָה בַּעֲבֵרָה הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה:

יג הָיָה הַמָּקוֹם שֶׁהֶחְזִיק בּוֹ סֶלַע אוֹ חַלְמִישׁ שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִזְרִיעָה צָרִיךְ לְהָנוֹת בּוֹ בְּדָבָר הָרָאוּי לָהּ כְּגוֹן שֶׁיִּשְׁטַח בּוֹ הַפֵּרוֹת אוֹ יַעֲמִיד בּוֹ בְּהֵמָה וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. וְאִם לֹא נֶהֱנָה בּוֹ בְּכָל אוֹתָן הַשָּׁלֹשׁ שָׁנִים בַּדָּבָר הָרָאוּי לוֹ לֹא הֶחֱזִיק:

יד הָיָה מַעֲמִיד בְּהֵמָה בְּמָקוֹם מְסֻיָּם מֻחֲצַר חֲבֵרוֹ אוֹ שֶׁהָיָה מְגַדֵּל שָׁם תַּרְנְגוֹלִין אוֹ מַעֲמִיד שָׁם תַּנּוּר וְכִירַיִם וְרֵחַיִם. אוֹ שֶׁנָּתַן שָׁם זִבְלוֹ. בֵּין שֶׁהֶעֱמִיד שָׁם מְחִצָּה בֵּין שֶׁלֹּא הֶעֱמִיד. אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בִּדְבָרִים אֵלּוּ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן שָׁלֹשׁ שָׁנִים בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְטָעַן עַל בַּעַל הֶחָצֵר וְאָמַר אַתָּה נָתַתָּ לִי מָקוֹם זֶה אוֹ מְכָרְתּוֹ לִי הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה:

טו שָׂדֶה שֶׁהִיא מֻקֶּפֶת גָּדֵר וּבָא זֶה שֶׁהֶחְזִיק בָּהּ וְזָרַע חוּץ לַגָּדֵר וְנֶהֱנָה בְּכָל מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ שָׁמוּר. אַף עַל פִּי שֶׁאָכְלוֹ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה לֹא עָלְתָה לוֹ חֲזָקָה. שֶׁהַבְּעָלִים טוֹעָנִין וְאוֹמְרִין כֵּיוָן שֶׁרָאִינוּ שֶׁזּוֹרֵעַ בְּמָקוֹם מֻפְקָר אָמַרְנוּ כָּל מַה שֶּׁזָּרַע חַיַּת הַשָּׂדֶה תֹּאכְלֶנּוּ וּלְפִיכָךְ לֹא מָחִינוּ. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַזּוֹרֵעַ מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ שָׁמוּר אֶלָּא רֶגֶל חַיָּה וְיַד כָּל אָדָם מְצוּיִין בּוֹ:

טז אֶכְלָהּ כֻּלָּהּ חוּץ מִבֵּית רֹבַע הֶחֱזִיק בְּכֻלָּהּ חוּץ מֵאוֹתוֹ בֵּית רֹבַע שֶׁלֹּא נֶהֱנָה בּוֹ. אֲפִלּוּ הָיָה חַלְמִישׁ בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כָּרָאוּי לוֹ אֵין לָזֶה בּוֹ חֲזָקָה:

יז הֶחֱזִיק אֶחָד בְּאֵילָנוֹת וְאָכַל פֵּרוֹתֵיהֶן וְאֶחָד הֶחֱזִיק בַּקַּרְקַע וּזְרָעָהּ וְאָכַל פֵּרוֹתֶיהָ וְכָל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם טוֹעֵן שֶׁהַכֹּל שֶׁלִּי וַאֲנִי לְקַחְתִּיו. זֶה שֶׁהֶחְזִיק בְּאִילָנוֹת וַאֲכָלָן שָׁלֹשׁ שָׁנִים יֵשׁ לוֹ הָאִילָנוֹת וְקַרְקַע שֶׁצְּרִיכִין לוֹ וְהוּא כִּמְלֹא הָאוֹרֶה וְסַלּוֹ חוּצָה לְכָל אִילָן וְאִילָן. וְזֶה שֶׁהֶחְזִיק בַּקַּרְקַע יֵשׁ לוֹ שְׁאָר הַקַּרְקַע:

יח וְכֵן הָאוֹכֵל כָּל פֵּרוֹת אִילָן שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְטָעַן עַל בַּעַל הָאִילָן אַתָּה מָכַרְתָּ לִי אִילָן זֶה וְקַרְקָעוֹ הֲרֵי זֶה יֵשׁ לוֹ קַרְקַע כְּעֵבִי הָאִילָן עַד הַתְּהוֹם:

יט שְׁדֵה אִילָן שֶׁהָיוּ בוֹ שְׁלֹשִׁים אִילָנוֹת בְּתוֹךְ בֵּית שָׁלֹשׁ סְאִין וְאָכַל עֲשָׂרָה בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה וַעֲשָׂרָה בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה וַעֲשָׂרָה בְּשָׁנָה שְׁלִישִׁית הֶחְזַק בַּכֹּל. וְהוּא שֶׁהָיוּ עֲשָׂרָה שֶׁאָכַל מְפֻזָּרוֹת בְּכָל בֵּית הַשָּׁלֹשׁ סְאִין וְלֹא הוֹצִיאוּ שְׁאָר הָאִילָנוֹת פֵּרוֹת. אֲבָל אִם הוֹצִיאוּ שְׁאָר הָאִילָנוֹת פֵּרוֹת וְלֹא אָכְלָן לֹא הֶחְזִק אֶלָּא בְּמַה שֶׁאָכַל:

כ בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁאָכַל הוּא מִקְצַת הַפֵּרוֹת וּבָזוּ הָעָם שְׁאָר הַפֵּרוֹת. אֲבָל אִם מֵנִיחַ פֵּרוֹתֶיהָן עֲלֵיהֶן הוֹאִיל וְאָכַל אִילָן מִכָּאן וְאִילָן מִכָּאן מִכָּל הַשָּׂדֶה הֶחֱזִיק בְּכָל הַשָּׂדֶה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָסַף כָּל פֵּרוֹתֶיהָ:

פרק יג

א וְאֵלּוּ שֶׁאֵין מַעֲמִידִין הַקַּרְקַע בְּיָדָן אַף עַל פִּי שֶׁאָכְלוּם שָׁלֹשׁ שָׁנִים. הָאֻמָּנִין וְהָאֲרִיסִין וְהָאַפּוֹטְרוֹפִּין וְהָאִישׁ בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וְהָאִשָּׁה בְּנִכְסֵי בַּעְלָהּ וּבֵן בְּנִכְסֵי אָבִיו וְהָאָב בְּנִכְסֵי הַבֵּן. שֶׁכָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ אֵין מַקְפִּידִין זֶה עַל זֶה. לְפִיכָךְ אֵין אֲכִילָתָן רְאָיָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מִחוּ בָּהֶן הַבְּעָלִים אֶלָּא תַּחְזֹר הַקַּרְקַע לַבְּעָלִים שֶׁהֵבִיאוּ רְאָיָה שֶׁזֹּאת הַקַּרְקַע יְדוּעָה לָהֶן וְיִשְׁבַּע הֶסֵת שֶׁלֹּא מָכְרוּ וְשֶׁלֹּא נָתְנוּ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

ב וְכֵן רָאשֵׁי גָּלֻיּוֹת שֶׁל אוֹתוֹ זְמַן וְהַגַּזְלָן וְהָעַכּוּ"ם אֵין אֲכִילָתָן רְאָיָה מִפְּנֵי שֶׁהֵן בַּעֲלֵי זְרוֹעַ. וְכֵן חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן אֵין אֲכִילָתָן רְאָיָה מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם טַעֲנָה כְּדֵי שֶׁתַּעֲמֹד הַקַּרְקַע בְּיָדָן אֶלָּא תַּחְזֹר לַבְּעָלִים. וְכֵן הַמַּחֲזִיק בְּנִכְסֵיהֶן אֵין אֲכִילָתָן רְאָיָה:

ג כֵּיצַד אֵין מַעֲמִידִין אֶת הַקַּרְקַע בְּיָדָן. רְאוּבֵן שֶׁאָכַל שִׁדֵּה שִׁמְעוֹן שְׁנֵי חֲזָקָה וְהוּא טָעַן שֶׁהִיא לְקוּחָה בְּיָדוֹ וְהֵבִיא שִׁמְעוֹן עֵדִים שֶׁהִיא יְדוּעָה לוֹ וְכֵן הֵבִיא עֵדִים שֶׁרְאוּבֵן יָדוּעַ שֶׁהוּא שֻׁתָּפוֹ אוֹ אֲרִיסוֹ אוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹסוֹ וּמִפְּנֵי זֶה לֹא מִחָה תַּחְזֹר הַשָּׂדֶה לְשִׁמְעוֹן וְיִשְׁבַּע הֶסֵת שֶׁלֹּא מָכַר וְלֹא נָתַן. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָרָן. אֲבָל אִם לֹא הֵבִיא שִׁמְעוֹן רְאָיָה שֶׁרְאוּבֵן הָיָה שֻׁתָּף אוֹ אָרִיס אֶלָּא רְאוּבֵן הוֹדָה מֵעַצְמוֹ וְאָמַר הֵן הוּא שֶׁתָּפִי וּמָכַר לִי. הוֹאִיל וְאָכַל שְׁנֵי חֲזָקָה וְיָכוֹל לוֹמַר לֹא הָיָה שֻׁתָּפִי מֵעוֹלָם הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן כִּשְׁאָר כָּל אָדָם:

ד הָאֻמָּנִין כֵּיצַד. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ בּוֹנִין בָּהּ אוֹ מְתַקְּנִין אוֹתָהּ שָׁנִים רַבּוֹת. יְרֵדוּ מֵאֻמָּנוּתָן אִם אָכְלוּ אוֹתָן שָׁלֹשׁ שָׁנִים מֵאַחַר שֶׁיָּרְדוּ מֵאֻמָּנוּתָן יֵשׁ לָהֶן חֲזָקָה:

ה הָאֲרִיסִין כֵּיצַד. כְּגוֹן שֶׁהָיָה אָרִיס לְאָבִיו שֶׁל בַּעַל הַשָּׂדֶה אוֹ לְאַנְשֵׁי מִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא אָרִיס שֶׁל בָּתֵּי אָבוֹת אֵין מְמַחִין הַבְּעָלִים בְּיָדוֹ. אֲבָל אִם זֶה הוּא שֶׁנַּעֲשָׂה אָרִיס

תְּחִלָּה הוֹאִיל וַאֲכָלָהּ כֻּלָּהּ שְׁנֵי חֲזָקָה מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ. וְאוֹמְרִין לַבְּעָלִים הֵיאַךְ אָכַל שָׁנָה אַחַר שָׁנָה וְלֹא מָחִיתָ בּוֹ:

ו אָרִיס שֶׁל בָּתֵּי אָבוֹת שֶׁהוֹרִיד אֲרִיסִין תַּחַת יָדוֹ יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה שֶׁאֵין מוֹרִידִין אֲרִיסִים אֲחֵרִים לְנִכְסֵי אָדָם וְהוּא שׁוֹתֵק. אֲבָל אִם חָלַק לַאֲרִיסִין אֲחֵרִים שֶׁהָיוּ בָּהּ אֵין לוֹ חֲזָקָה שֶׁמָּא מְמַנֶּה עַל הָאֲרִיסִין עָשׂוּ אוֹתוֹ. וְאָרִיס שֶׁיָּרַד מֵאֲרִיסוּתוֹ וַאֲכָלָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים מֵאַחַר שֶׁיָּרַד הֶחֱזִיק:

ז הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹסִין כֵּיצַד. בֵּין שֶׁהָיָה אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל שָׂדֶה זוֹ בֵּין עַל שְׁאָר נְכָסִים בֵּין שֶׁמִּנּוּ אוֹתָם בֵּית דִּין בֵּין שֶׁמִּנָּה אוֹתָם אָבִי יְתוֹמִים וְגָדְלוּ הַיְתוֹמִים וְהִנִּיחוּ אוֹתָן. בֵּין שֶׁמִּנָּה אָדָם אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל הוֹצָאָתוֹ וְהַכְנָסָתוֹ. הוֹאִיל וְהֵן מִשְׁתַּמְּשִׁין בִּרְשׁוּת אֵין לָהֶן חֲזָקָה. עָבְרוּ הָאַפּוֹטְרוֹפִּין מִמְּנוּיָן וְאָכְלוּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים אַחַר שֶׁעָבְרוּ הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה:

ח הַשֻּׁתָּפִין כֵּיצַד. אִם הָיָה שֻׁתָּף בְּשָׂדֶה זוֹ וְאֵין בָּהּ דִּין חֲלוּקָה אַף עַל פִּי שֶׁאָכַל אֶת כֻּלָּהּ הָאֶחָד מֵהֶן כַּמָּה שָׁנִים הֲרֵי הִיא בְּחֶזְקַת שְׁנֵיהֶם. וְאִם יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלוּקָה וַאֲכָלָהּ הָאֶחָד כֻּלָּהּ שְׁנֵי חֲזָקָה יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לְשֻׁתָּפוֹ אִם בָּאֱמֶת שֶׁלֹּא מָכַרְתָּ וְלֹא נָתַתָּ הֵיאַךְ אָכַלְתִּי אֶת כֻּלָּהּ וְאַתָּה שׁוֹתֵק וְלֹא מָחִיתָ כָּל שָׁלֹשׁ שָׁנִים. וְכֵן הָאִישׁ שֶׁאָכַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ שְׁנֵי חֲזָקָה אַף עַל פִּי שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ שֶׁאֵין לוֹ פֵּרוֹת בִּנְכָסֶיהָ. וַאֲפִלּוּ הִתְנָה עִמָּהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה שֶׁלֹּא יִירָשֶׁנָּה וְאַחַר כָּךְ אָכַל וּבָנָה וְהָרַס וְעָשָׂה כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁאָכְלָה פֵּרוֹת בִּנְכְסֵי בַּעְלָהּ וְנִשְׁתַּמְּשָׁה בָּהֶן כְּחֶפְצָהּ כַּמָּה שָׁנִים. אַף עַל פִּי שֶׁיִּחֵד לָהּ שָׂדֶה בְּמִזּוֹנוֹתֶיהָ וְאָכְלָה שָׂדוֹת אֲחֵרוֹת אֵין אֲכִילָתָן רְאָיָה. וְכֵן הַבֵּן שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אָבִיו וְנֶחְשָׁב בִּכְלַל בְּנֵי בֵּיתוֹ אִם אָכַל נִכְסֵי אָבִיו שְׁנֵי חֲזָקָה. וְכֵן הָאָב שֶׁאָכַל נִכְסֵי בֵּן זֶה שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עָלָיו שְׁנֵי חֲזָקָה. אֵין אֲכִילָתָן רְאָיָה:

ט וּבֵן שֶׁפֵּרַשׁ מֵאָבִיו וְאִשָּׁה שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה אֲפִלּוּ סְפֵק גֵּרוּשִׁין הֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר כָּל אָדָם:

י רָאשֵׁי גָּלֻיּוֹת שֶׁהָיוּ בִּימֵי חֲכָמִים לְפִי שֶׁהָיָה בָּהֶן כֹּחַ לְרַדּוֹת אֶת הָעָם אֵין אֲכִילָתָן רְאָיָה. וְכֵן אַחַר שֶׁהֶחְזִיק בִּנְכְסֵיהֶן אֲפִלּוּ אָכַל כַּמָּה שָׁנִים אֵין אֲכִילָתָן רְאָיָה לְפִי שֶׁאֵינָן מְמַחִין מִפְּנֵי שֶׁיָּדָן תְּקֵפָה כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצוּ מְסַלְּקִין זֶה מִמֶּנָּה. אֲבָל נִשְׁבָּעִין הֶסֵּת שֶׁלֹּא מָכְרוּ וְשֶׁלֹּא נָתְנוּ. וְאִם הֵן הֶחֱזִיקוּ בִּנְכְסֵי אַחֵר וְאָמַר שֶׁלֹּא מָכַר נִשְׁבָּע הֶסֵּת שֶׁלֹּא מָכַר לָהֶן וְלֹא נָתַן לָהֶם:

יא הַגַּזְלָן כֵּיצַד. מִי שֶׁהֶחְזִיק גַּזְלָן עַל שָׂדֶה זוֹ אוֹ מִי שֶׁהֶחְזִיקוּ אֲבוֹתָיו שֶׁהֵן הוֹרְגִין נְפָשׁוֹת עַל עִסְקֵי מָמוֹן אַף עַל פִּי שֶׁאָכַל שָׂדֶה זוֹ כַּמָּה שָׁנִים לֹא הֶחֱזִיק וְתַחְזֹר שָׂדֶה לַבְּעָלִים:

פרק יד

א כָּל אֵלּוּ שֶׁאֵין אָכִילָתָן רְאָיָה אִם הֵבִיאוּ עֵדִים שֶׁמָּכְרוּ לָהֶם הַבְּעָלִים שָׂדֶה זוֹ אוֹ נְתָנוּהָ לָהֶן בְּמַתָּנָה רְאָיָתָן רְאָיָה. חוּץ מִן הַגַּזְלָן וְהַבַּעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ. בְּאֵי זֶה נְכָסִים אָמְרוּ בְּנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל אוֹ בְּשָׂדֶה שֶׁיֵּחֵד לָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ וּבְשָׂדֶה שֶׁכָּתַב לָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ וּבְשָׂדֶה שֶׁנָּתַן לָהּ בְּשׁוּם מִשֶּׁלּוֹ. אֲבָל בְּנִכְסֵי מְלוֹג יֵשׁ לוֹ רְאָיָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוּת:

ב כֵּיצַד הַגַּזְלָן אֵין לוֹ רְאָיָה. כֵּיוָן שֶׁהֶחְזַק גַּזְלָן עַל שָׂדֶה זוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא רְאָיָה שֶׁהוֹדָה הַבַּעַל בִּפְנֵי עֵדִים שֶׁמָּכַר לוֹ שָׂדֶה זוֹ וְלָקַח דְּמִים וְהַבְּעָלִים אוֹמְרִים לֹא מָכַרְנוּ לְךָ אֶלָּא מִפְּנֵי הַיִּרְאָה הוֹדִינוּ לוֹ מוֹצִיאִין אֶת הַשָּׂדֶה מִיָּדוֹ וְאֵין לוֹ כְּלוּם. וְאִם הֵעִידוּ הָעֵדִים שֶׁבִּפְנֵיהֶם מָנָה לוֹ כָּךְ וְכָךְ מוֹצִיאִין אֶת הַשָּׂדֶה מִיַּד הַגַּזְלָן וּמַחְזִירִין לוֹ הַבְּעָלִים אֶת הַדָּמִים כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה:

ג בֶּן הָאָמָּן וּבֶן הָאָרִיס וְכֵן הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁאָכְלוּ שָׂדֶה זוֹ שְׁנֵי חֲזָקָה. אִם טָעֲנוּ שֶׁהַבְּעָלִים מָכְרוּ לָהֶן אוֹ נָתְנוּ לָהֶן יֵשׁ לָהֶן חֲזָקָה. וְאִם טָעֲנוּ שֶׁהִיא יְרֻשָּׁה לָהֶן מֵאֲבִיהֶם שֶׁאָכָלוּהָ שְׁנֵי חֲזָקָה אֵין לָהֶן חֲזָקָה. וְאִם הֵבִיאוּ עֵדִים שֶׁהוֹדוּ הַבְּעָלִים לַאֲבִיהֶן שֶׁמָּכְרוּהָ לָהֶן אוֹ נְתָנוּהָ מַעֲמִידִין אֶת הַשָּׂדֶה בְּיָדָן:

ד בֶּן הַגַּזְלָן אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא רְאָיָה שֶׁהוֹדוּ הַבְּעָלִים לְאָבִיו שֶׁמָּכַר אֵינָהּ רְאָיָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲבָל בֶּן בֶּן הַגַּזְלָן אֲפִלּוּ בָּא בְּטַעֲנַת אָבִיו יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה בָּא בְּטַעֲנַת אֲבִי אָבִיו אֵין לוֹ חֲזָקָה:

ה הָעַכּוּ"ם אֲפִלּוּ אֲכָלָהּ כַּמָּה שָׁנִים אֵין אֲכִילָתוֹ רְאָיָה. וְאִם לֹא הֵבִיא שְׁטָר תַּחְזוֹר הַשָּׂדֶה לַבְּעָלִים בְּלֹא שׁוּם שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ שְׁבוּעַת הֶסֵּת אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל הַבָּא מֵחֲמַת הָעַכּוּ"ם הֲרֵי הוּא כְּעַכּוּ"ם שֶׁאֵין אֲכִילָתוֹ רְאָיָה:

ו טָעַן זֶה הַיִּשְׂרָאֵל הַבָּא מֵחֲמַת הָעַכּוּ"ם וְאָמַר בְּפָנַי לְקָחָהּ הָעַכּוּ"ם שֶׁמָּכַר לִי מִזֶּה הַיִּשְׂרָאֵל הַמְעֹרָעֵר עָלַי הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן וְיִשְׁבַּע הֶסֵּת עַל כָּךְ מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר אֲנִי לְקַחְתִּיהָ מִמְּךָ וַהֲרֵי אֲכַלְתִּיהָ שְׁנֵי חֲזָקָה יָכוֹל לוֹמַר מִפְּלוֹנִי לְקַחְתִּיהָ שֶׁבְּפָנַי לְקָחָהּ מִמְּךָ:

ז אֵין מַחֲזִיקִין בְּנִכְסֵי קָטָן וַאֲפִלּוּ הִגְדִּיל. כֵּיצַד. אֲכָלָהּ בְּפָנָיו כְּשֶׁהוּא קָטָן שָׁנָה אַחַת וּשְׁתַּיִם אַחַר שֶׁהִגְדִּיל וְטָעַן אַתָּה מָכַרְתָּ לִי אַתָּה נָתַתָּ לִי אֵין זֶה כְּלוּם עַד שֶׁיֹּאכַל שָׁלֹשׁ שָׁנִים רְצוּפוֹת אַחַר שֶׁהִגְדִּיל:

ח מִי שֶׁהֶחְזִיק בְּנִכְסֵי קָטָן שָׁנִים רַבּוֹת וְטָעַן וְאָמַר מַשְׁכּוֹנָה הֵן בְּיָדִי וְיֵשׁ לִי חוֹבָה עֲלֵיהֶן כָּךְ וְכָךְ. הוֹאִיל וְאִלּוּ רָצָה אָמַר לְקוּחִים הֵן בְּיָדִי נֶאֱמָן שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ מֻחְזֶקֶת שֶׁהָיְתָה לְאָבִיו שֶׁל זֶה וַהֲרֵי זֶה גּוֹבֶה מִשִּׁבְחָהּ מַה שֶּׁטָּעַן וְתַחְזוֹר לַיְתוֹמִים. אֲבָל אִם יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא

שֶׁל יְתוֹמִים אֵינוֹ נֶאֱמָן שֶׁהֲרֵי אֵין מַחֲזִיקִין בְּנִכְסֵי קָטָן וְתַחְזֹר הַשְּׂדֶה וְכָל הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַל לַיְתוֹמִים עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ וְיַעֲשֶׂה עִמָּהֶן דִּין:

ט אֲכָלָהּ שְׁנֵי חֲזָקָה בְּחַיֵּי אֲבִיהֶן מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לְקוּחָה הִיא בְּיָדִי מֵאֲבִיהֶן נֶאֱמָן לוֹמַר חוֹב יֵשׁ לִי עַל אָבִיהֶן. וְגוֹבֶה אוֹתוֹ מִן הַפֵּרוֹת וְגוֹבֵהוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר שֶׁלִּי הֵן:

י בּוֹרַח שֶׁבָּרַח מֵחֲמַת סַכָּנַת נְפָשׁוֹת כְּגוֹן שֶׁהָיָה הַמֶּלֶךְ מְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ. אֵין מַחֲזִיקִין בִּנְכָסָיו אֶפִלּוּ אָכַל הַמַּחֲזִיק כַּמָּה שָׁנִים וְטָעַן שֶׁלְּקָח אֵין אֲכִילָתוֹ רְאָיָה. וְאֵין אוֹמְרִים לְבַעַל הַשְּׂדֶה לָמָּה לֹא מָחִיתָ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְעַסֵּק בְּנַפְשׁוֹ. אֲבָל הַבּוֹרֵחַ מֵחֲמַת מָמוֹן הֲרֵי הוּא כְּכָל אָדָם וְאִם לֹא מִחָה מַחֲזִיקִין בִּנְכָסָיו:

יא מַחֲזִיקִין בִּנְכְסֵי אֵשֶׁת אִישׁ. כֵּיצַד. אֲכָלָהּ מִקְצָת שְׁנֵי חֲזָקָה בְּחַיֵּי הַבַּעַל וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים אַחַר מִיתַת הַבַּעַל. וְטָעַן וְאָמַר מְכָרְתָּהּ לִי אַתְּ וּבַעֲלֵךְ מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר מִמֵּךְ לְקַחְתִּיהָ אַחַר מוֹת בַּעֲלֵיךְ שֶׁהֲרֵי אֲכָלָהּ שְׁנֵי חֲזָקָה אַחַר מִיתַת הַבַּעַל וְלֹא מִחֵת בּוֹ. אֲבָל אִם אֲכָלָהּ בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ כַּמָּה שָׁנִים וְלֹא אֲכָלָהּ שְׁנֵי חֲזָקָה אַחַר מִיתַת בַּעְלָהּ אֵין לוֹ חֲזָקָה:

יב כָּל חֲזָקָה שֶׁאֵין עִמָּהּ טַעֲנָה אֵינָהּ חֲזָקָה. כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁאָכַל פֵּרוֹת שָׂדֶה זוֹ כַּמָּה שָׁנִים וּבָא הַמְעֹרֵעַר וְאָמַר לוֹ מֵאֵין לְךָ שָׂדֶה זוֹ שֶׁלִּי הִיא הֱשִׁיבוֹ וְאָמַר לוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁל מִי הִיא וְכֵיוָן שֶׁלֹּא אָמַר לִי אָדָם כְּלוּם יָרַדְתִּי לְתוֹכָהּ. אֵין זוֹ חֲזָקָה שֶׁהֲרֵי לֹא טָעַן שֶׁלְּקָחָהּ וְלֹא שְׁנָתָנָהּ לוֹ וְלֹא שֶׁיָּרְשָׁהּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא טָעַן אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ עַד שֶׁיָּבִיא זֶה הַמְעֹרֵעַר עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁלּוֹ. הֵבִיא עֵדִים תַּחְזֹר לוֹ הַשָּׂדֶה וּמוֹצִיאִין מִזֶּה כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַל וְאֵין פּוֹתְחִין לָזֶה הַמַּחֲזִיק תְּחִלָּה וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁמָּא שִׁטָּר הָיָה לְךָ וְאָבַד עַד שֶׁיִּטְעֹן מַעֲצְמוֹ וְאִם לֹא טָעַן יַחְזִיר כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַל. וְכֵן הָאוֹכֵל שְׁנֵי חֲזָקָה מַחֲמַת שֶׁיֵּשׁ שִׁטָּר בְּיָדוֹ וְנִמְצָא הַשִּׁטָּר בָּטֵל בָּטְלָה הַחֲזָקָה וְתַחְזֹר הַשָּׂדֶה עִם כָּל הַפֵּרוֹת לַבְּעָלִים:

יג הַבָּא מֵחֲמַת יֵרֻשָּׁה צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁדַּר אָבִיו בְּשָׂדֶה זוֹ אוֹ נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ אֶפִלּוּ יוֹם אֶחָד וְכֵיוָן שֶׁאֲכָלָהּ הוּא שָׁלֹשׁ שָׁנִים מֵחֲמַת אָבִיו מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ. אֲבָל אִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה שֶׁדַּר בָּהּ אָבִיו כְּלָל תַּחְזֹר הַשָּׂדֶה וְכָל הַפֵּרוֹת לְמַעֲרֵעַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵדִים שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ. שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ טוֹעֵן עָלָיו שֶׁמְּכָר אוֹ נָתַן לוֹ וְלֹא נוֹדְעָה קַרְקַע זוֹ לַאֲבוֹתָיו. הֵבִיא רְאָיָה שֶׁנִּרְאָה בָּהּ אָבִיו אֵינָהּ כְּלוּם שֶׁמָּא בָּא לְבַקֵּר אוֹתָהּ וְלֹא קְנָאָהּ. אֶלָּא צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁדַּר אָבִיו בָּהּ אֶפִלּוּ יוֹם אֶחָד:

יד הֲרֵי שֶׁאָכַל שָׂדֶה זוֹ שָׁנִים רַבּוֹת וּבָא הַמְעֹרֵעַר וְאָמַר לוֹ מַה לְּךָ וּלְשָׂדֶה זוֹ הוֹדָה וְאָמַר לוֹ יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהָיְתָה שֶׁלְּךָ אֲבָל פְּלוֹנִי מְכָרָהּ לִי וְהוּא לְקָחָהּ מִמְּךָ. וְאָמַר לוֹ הַמְעֹרֵעַר פְּלוֹנִי

שֶׁמָּכַר לְךָ גַּזְלָן הוּא. הוֹאִיל וְהוֹדָה שֶׁהִיא שֶׁלּוֹ וְשֶׁלֹּא לְקָחָהּ מִמֶּנּוּ תַּחְזֹר הַשָּׂדֶה וְכָל הַפֵּרוֹת לַמְעַרְעֵר אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לְזֶה הַמְעַרְעֵר עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁלּוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הֵבִיא זֶה הַמַּחֲזִיק עֵדִים שֶׁפִּלְּונִי שֶׁמָּכַר לוֹ דָּר בָּהּ אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ בְּפָנַי לָקַח מִמְּךָ וְאַחַר כָּךְ מְכָרָהּ לִי. מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לוֹ טַעֲנָה עִם חֶזְקָתוֹ וְאִלּוּ רָצָה טָעַן וְאָמַר מִמְּךָ לְקַחְתִּיהָ שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי חֲזָקָה:

פרק טו

א מִי שֶׁעֵרְעֵר עַל שָׂדֶה זוֹ וְהֵבִיא עֵדִים שֶׁהִיא יְדוּעָה לוֹ וְהֵבִיא זֶה שֶׁבְּתוֹכָהּ שְׁטָר שֶׁלְּקָחָהּ מִמֶּנּוּ וְהֵבִיא עֵדִים שֶׁאֲכָלָהּ שְׁנֵי חֲזָקָה. אוֹמְרִים לוֹ בַּתְּחִלָּה קַיֵּם שְׁטָרְךָ. אִם נִתְקַיֵּם הֲרֵי טוֹב וְיָדוּן בַּשְּׁטָר. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְקַיְּמוֹ סוֹמְכִין עַל עֵדֵי חֲזָקָה וְיִשְׁבַּע הֵסֵת שֶׁלְּקָחָהּ:

ב עֵדֵי הַחֲזָקָה שֶׁהֵעִיד אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם שֶׁאֲכָלָהּ חֲמִשִּׁים שָׁנִים חֲזָקָה וְהַשֵּׁנִי הֵעִיד שֶׁאֲכָלָהּ שִׁשִּׁים עֵדוּתָן קַיֶּמֶת שֶׁאֵין הָעֵד מְדַקְדֵּק בָּזֶה. הֵעִיד הָאֶחָד שֶׁאֲכָלָהּ זֶה שָׁנָה רִאשׁוֹנָה שְׁלִישִׁית וַחֲמִישִׁית וְהַשֵּׁנִי מֵעִיד שֶׁאֲכָלָהּ שְׁנִיָּה וּרְבִיעִית וְשִׁשִּׁית אֵין עֵדוּתָן מִצְטָרֶפֶת. שֶׁבַּשָּׁנָה שֶׁמֵּעִיד בָּהּ זֶה לֹא הֵעִיד בָּהּ זֶה. וְתַחְזֹר הַקַּרְקַע וְהַפֵּרוֹת:

ג מִי שֶׁיָּרַד לְשָׂדֶה בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא יוֹרֵשׁ וְאָכַל פֵּרוֹתֶיהָ וְנִמְצָא יוֹרֵשׁ אַחֵר שֶׁהוּא קָרוֹב מִמֶּנּוּ וְרָאוּי לְיָרְשָׁהּ בֵּין שֶׁנִּמְצָא בְּעֵדִים בֵּין שֶׁהוֹדָה לוֹ זֶה שֶׁיָּרַד תְּחִלָּה חַיָּב לְהַחְזִיר כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַל:

ד שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ עוֹרְרִין עַל הַשָּׂדֶה זֶה אוֹמֵר שֶׁלִּי וְזֶה אוֹמֵר שֶׁלִּי וְאֵין לְאֶחָד מֵהֶן רְאָיָה. אוֹ שֶׁהֵבִיא כָּל אֶחָד מֵהֶם עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁלּוֹ אוֹ שֶׁל אֲבוֹתָיו אוֹ שֶׁהֵבִיא כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם עֵדִים שֶׁאֲכָלָהּ שְׁנֵי חֲזָקָה וְהַשְּׁנַיִם שֶׁהֵעִידוּ בָּהֶן אֵלּוּ הֵן הַשְּׁנַיִם עַצְמָן שֶׁהֵעִידוּ בָּהֶן אֵלּוּ. מַנִּיחִין אוֹתָהּ בִּידֵיהֶן וְכָל הַמִּתְגַּבֵּר יֵרֵד בָּהּ וְיִהְיֶה הָאַחֵר מוֹצִיא מִיָּדוֹ וְעָלָיו הָרְאָיָה. וְאִם בָּא שְׁלִישִׁי וְתָקַף עֲלֵיהֶן וְיָרַד לְתוֹכָהּ מְסַלְּקִין אוֹתוֹ מִמֶּנָּה:

ה הֵבִיא הָאֶחָד עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁל אֲבוֹתָיו וְשָׁאֲכָלָהּ שְׁנֵי חֲזָקָה וַהֲרֵי הִיא תַּחַת יָדוֹ. וְהֵבִיא הָאַחֵר עֵדִים שֶׁאָכְלָהּ שְׁנֵי חֲזָקָה וַהֲרֵי הִיא תַּחַת יָדוֹ. נִמְצֵאת עֵדוּת הַחֲזָקָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם מֻכְחֶשֶׁת. מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיַד זֶה שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו עֵדֵי הַחֲזָקָה שֶׁהִיא שֶׁל אֲבוֹתָיו וּמוֹרִידִין אוֹתוֹ לְתוֹכָהּ. חָזַר הַשֵּׁנִי וְהֵבִיא אַף הוּא עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁל אֲבוֹתָיו שֶׁהֲרֵי נִמְצֵאת גַּם עֵדוּת זוֹ מֻכְחֶשֶׁת. חוֹזְרִין בֵּית דִּין וּמְסַלְּקִין מִמֶּנָּה אַף הָרִאשׁוֹן וּמַנִּיחִין אוֹתָהּ בְּיַד שְׁנֵיהֶם וְכָל הַמִּתְגַּבֵּר יֵרֵד בָּהּ:

ו זֶה אוֹמֵר שֶׁל אֲבוֹתַי וְזֶה אוֹמֵר שֶׁל אֲבוֹתַי זֶה הֵבִיא עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁל אֲבוֹתָיו וְזֶה הֵבִיא עֵדִים שֶׁאָכְלָהּ שְׁנֵי חֲזָקָה תַּחְזֹר לָזֶה שֶׁהֵבִיא עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁל אֲבוֹתָיו וְיַחְזִיר הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַל.

שֶׁהֲרֵי לֹא טָעַן כְּלוּם וְאֵין אֲכִילָתוֹ רְאָיָה שֶׁכָּל חֲזָקָה שֶׁאֵין עִמָּהּ טַעֲנָה עַל הַבְּעָלִים אֵינָהּ כְּלוּם. חָזַר זֶה הַמַּחֲזִיק וְאָמַר כֵּן שֶׁל אֲבוֹתֶיךָ הָיְתָה וְאַתָּה מְכַרְתָּהּ לִי וְזֶה שֶׁטָּעַנְתִּי תְּחִלָּה שֶׁהִיא שֶׁל אֲבוֹתַי כְּלוֹמַר שֶׁאֲנִי סוֹמֵךְ עָלֶיהָ וַהֲרֵי הִיא שֶׁלִּי כְּשֶׁל אֲבוֹתַי. אוֹ שֶׁאָמַר שֶׁל אֲבוֹתַי שֶׁלְּקָחוּהָ מֵאֲבוֹתֶיךָ הֲרֵי זוֹ טַעֲנָה נְכוֹנָה שֶׁהֲרֵי נָתַן אֲמָתְלָא לִדְבָרָיו הָרְאשׁוֹנִים וּמַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ. וְאִם טָעַן בַּתְּחִלָּה וְאָמַר שֶׁל אֲבוֹתַי וְלֹא שֶׁל אֲבוֹתֶיךָ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ בְּטַעֲנָה זוֹ הָאַחֲרֶת. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ז רְאוּבֵן שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ שָׂדֶה וּבָא שִׁמְעוֹן וְעִרְעֵר עָלָיו וְאָמַר רְאוּבֵן שָׂדֶה זוֹ מִלְּוִי קְנִיתִיהָ וְאָכַלְתִּי אוֹתָהּ שְׁנֵי חֲזָקָה אָמַר לוֹ שִׁמְעוֹן וַהֲלֹא שְׁטָר זֶה מְקַיָּם בְּיָדַי שֶׁאֲנִי לְקַחְתִּיהָ מִלְּוִי מֵהַיּוֹם אַרְבַּע שָׁנִים. חָזַר רְאוּבֵן וְאָמַר וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁשָּׁלֹשׁ שָׁנִים בִּלְבַד יֵשׁ לִי מִשֶּׁקְנִיתִיהָ שָׁנִים רַבּוֹת יֵשׁ לִי מִשֶּׁלְּקַחְתִּיהָ וַאֲנִי קְדַמְתִּיךָ. הֲרֵי טַעֲנַת רְאוּבֵן טַעֲנָה. שֶׁאָדָם קוֹרֵא לְשָׁנִים רַבּוֹת שְׁנֵי חֲזָקָה. לְפִיכָךְ אִם הֵבִיא רְאוּבֵן עֵדִים שֶׁאָכָלָהּ שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁנִּמְצָא שֶׁאָכַל שְׁנֵי חֲזָקָה קֹדֶם שֶׁלְּקָחָהּ שִׁמְעוֹן מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ. אֲבָל אִם אָכָלָהּ פָּחוֹת מִשֶּׁבַע שָׁנִים תַּחְזֹר לְשִׁמְעוֹן שֶׁאֵין לְךָ מְחָאָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ שֶׁהֲרֵי מְכָרָהּ קֹדֶם שֶׁהֶחְזִיק רְאוּבֵן:

ח זֶה אוֹמֵר שֶׁל אֲבוֹתַי וְהֵבִיא עֵדִים וְזֶה אוֹמֵר שֶׁל אֲבוֹתַי וְאֵין לוֹ עֵדִים תַּחְזֹר לָזֶה שֶׁהֵבִיא עֵדִים וּמוֹצִיאִין מִזֶּה כָּל פֵּרוֹת שֶׁהוֹדָה בָּהֶן שֶׁאָכְלָן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עָלָיו עֵדִים שֶׁאָכַל. שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר שֶׁמַּחֲמַת אֲבוֹתָיו אָכַל וַהֲרֵי הָעֵדִים שֶׁהָיָה שֶׁל אֲבוֹתָיו שֶׁל זֶה הַטּוֹעֵן. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ט הֵבִיא הַמְעַרְעֵר עֵדִים שֶׁזּוֹ הַשָּׂדֶה שֶׁלּוֹ וְזֶה שֶׁבְּתוֹכָהּ טוֹעֵן מִמְּךָ לְקַחְתִּיהָ וַהֲרֵי שְׁטָרֵי וְהוֹצִיא שְׁטָר מְקַיָּם. טָעַן הַמְעַרְעֵר שֶׁהוּא מְזֻיָּף וְהוֹדָה בַּעַל הַשְּׁטָר וְאָמַר כֵּן הוּא אֲבָל הָיָה לִי שְׁטָר כָּשֵׁר וְאָבַד וְלָקַחְתִּי זֶה שֶׁבְּיָדַי כְּדֵי לְאַיֵּם עָלָיו שֶׁיּוֹדֶה שֶׁמְּכַר לִי בֶּאֱמֶת. הוֹאִיל וְאִלּוּ רָצָה הָיָה אוֹמֵר בִּשְׁטָרוֹ שֶׁהֲרֵי מְקַיָּם הוּא הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן וְאֵין מוֹצִיאִין אֶת הַשָּׂדֶה מִתַּחַת יָדוֹ וְיִשְׁבַּע הֶסֵּת:

י הֵבִיא הַמְעַרְעֵר עֵדִים שֶׁזּוֹ הַשָּׂדֶה שֶׁלּוֹ וְזֶה שֶׁבְּתוֹכָהּ טוֹעֵן מִמְּךָ לְקַחְתִּיהָ וַאֲכַלְתִּיהָ שְׁנֵי חֲזָקָה וְהֵבִיא עֵדִים שֶׁאָכָלָהּ שְׁנֵי חֲזָקָה טָעַן הַמְעַרְעֵר וְאָמַר הֵיאַךְ תִּטְעֹן שֶׁלְּקַחְתָּ מִמֶּנִּי הַיּוֹם שָׁלֹשׁ שָׁנִים וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן לֹא הָיִיתִי בְּמְדִינָה זוֹ. מַצְרִיכִין זֶה שֶׁבְּתוֹכָהּ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁזֶּה פָּלוֹנִי שֶׁמְּעַרְעֵר הָיָה עִמּוֹ בַּמְּדִינָה בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁטּוֹעֵן שֶׁמָּכַר לוֹ בּוֹ אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד כְּדֵי שֶׁיְּהֶא אֶפְשָׁר שֶׁיִּמְכֹּר וְאִם לֹא הֵבִיא מְסַלְּקִין אוֹתוֹ:

יא מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְאָבְדָה דַּרְכּוֹ שֶׁדָּהוּ בֵּין שֶׁהָיוּ אַרְבַּע הַשְּׁדוֹת הַמַּקִּיפוֹת אוֹתָהּ לְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים בֵּין שֶׁהָיוּ הָאַרְבַּע שְׁדוֹת קְנוּיוֹת מֵאֶחָד הֲרֵי כָּל אֶחָד מֵהֶן דּוֹחֵהוּ וְאוֹמֵר שֶׁמָּא דַּרְכּוֹ שֶׁלְּךָ עַל חֲבֵרִי הוּא. לְפִיכָךְ יִקְנֶה לוֹ דַּרְכּוֹ בְּמֵאָה מָנֶה אוֹ יִפְרַח בָּאֲוִיר. וְכֵן אִם

הָיוּ אַרְבַּע הַשָּׂדוֹת לְאִישׁ אֶחָד שֶׁקְּנָה אוֹתָן מֵאַרְבָּעָה אֵין לוֹ עָלָיו דֶּרֶךְ שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ עַתָּה אִם אַחְזִיר לְכָל אֶחָד שְׁטָרוֹ אֵין אַתָּה יָכוֹל לַעֲבֹר עַל אֶחָד מֵהֶן וַאֲנִי קָנִיתִי מִכָּל אֶחָד מֵהֶן כָּל זְכוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ. אֲבָל אִם הָיָה בַּעַל אַרְבַּע שָׂדוֹת הַמַּקִּיפוֹ אִישׁ אֶחָד וְהוּא בַּעַל הַמֵּצַר שֶׁלָּהּ מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף הֲרֵי זֶה אוֹמֵר לוֹ מִכָּל מָקוֹם דַּרְכִּי עָלֶיךָ וְיֵלֵךְ לוֹ בְּקִצָּרָה בְּאֵי זוֹ שָׂדֶה שֶׁיִּרְצֶה בַּעַל הַשָּׂדֶה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאִם הֶחֱזִיק בַּדֶּרֶךְ וְאוֹמֵר זוֹ הִיא דַּרְכִּי אֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ מִמֶּנָּה אֶלָּא בְּרְאָיָה בְּרוּרָה:

פרק טז

א רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר לְשִׁמְעוֹן שָׂדֶה וְהָיָה לֵוִי מֵעֵדֵי הַשְּׁטָר וּבָא לֵוִי לְעַרְעֵר עַל הַשָּׂדֶה וְלִטְעֹן שֶׁרְאוּבֵן גָּזַל אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ. אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל רְאָיוֹת שֶׁיָּבִיא עַל אוֹתָהּ שָׂדֶה וַהֲרֵי אֲבַד כָּל זְכוּתוֹ שֶׁאוֹמֵר לוֹ הֵיאַךְ תִּעִיד עַל הַמֶּכֶר וְתָבוֹא וּתְעַרְעֵר. וְכֵן אִם הֵעִיד לֵוִי בְּשִׁטָּר שֶׁכָּתוּב בּוֹ הַשָּׂדֶה פְּלוֹנִי שֶׁל רְאוּבֵן מִצַּד מִזְרָח אוֹ מַעֲרָב הוֹאִיל וְעָשָׂה הַשָּׂדֶה סִימָן לְאַחֵר וְהֵעִיד בַּשִּׁטָּר אֲבַד אֶת זְכוּתוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר וּלְעַרְעֵר שֶׁאוֹמְרִים לוֹ הֵיאַךְ תָּעִיד בְּשִׁטָּר זֶה שֶׁכָּתוּב בּוֹ הַשָּׂדֶה הַזֹּאת מִצַּד פְּלוֹנִי וְתַחְזֹר וּתְעַרְעֵר עָלֶיהָ:

ב טָעַן הָעֵד וְאָמַר תֻּלַּם אֶחָד הוּא שֶׁעָשִׂיתִי סִימָן וְלֹא כָּל הַשָּׂדֶה וְאוֹתוֹ הַתֻּלַּם הַסָּמוּךְ לַמֵּצַר בִּלְבַד הוּא שֶׁל רְאוּבֵן הֲרֵי זֶה טַעֲנָה הַנִּשְׁמַעַת וְיֵשׁ לוֹ לְעַרְעֵר עַל כָּל הַשָּׂדֶה חוּץ מֵאוֹתוֹ הַתֻּלַּם. וְאֵין כָּל הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֶלָּא בְּאֶחָד מֵעֵדֵי הַשְּׁטָר שֶׁבָּא לְעַרְעֵר. אֲבָל הַדַּיָּן שֶׁקִּיֵּם הַשְּׁטָר יֵשׁ לוֹ לְעַרְעֵר מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לִטְעֹן וְלוֹמַר לֹא יָדַעְתִּי מֶה הָיָה כָּתוּב בַּשְּׁטָר מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לַדַּיָּנִין לְקַיֵּם הַשְּׁטָר אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קְרָאוּהוּ. אֲבָל הָעֵדִים אֵין חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר אֶלָּא אִם כֵּן קְרָאוּהוּ כֻּלּוֹ וִידַקְדֵּק בּוֹ:

ג בָּא שִׁמְעוֹן וְנִמְלַךְ בְּלֵוִי וְאָמַר לוֹ הֲרֵינִי קוֹנֶה שָׂדֶה פְּלוֹנִית מֵרְאוּבֵן וּבַעֲצָתְךָ אֶקְנֶה אוֹתָהּ. אָמַר לוֹ לֵוִי לֵךְ וּקְנֵה אוֹתָהּ טוֹבָה הִיא. יֵשׁ לוֹ לְלֵוִי לְעַרְעֵר עָלֶיהָ וְלֹא אִבַּד זְכוּתוֹ שֶׁהֲרֵי לֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה וְיֵשׁ לוֹ לוֹמַר רְצוֹנִי הָיָה שֶׁתֵּצֵא מִתַּחַת יַד רְאוּבֵן שֶׁהוּא אַלְם כְּדֵי שֶׁאֶתְבָּעֶנָּה בְּדִין וְאֶקַּח שָׂדִי:

ד רְאוּבֵן שֶׁעָרְעֵר עַל שִׁמְעוֹן וְשִׁמְעוֹן אָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ מָה אַתָּה סָח אֶלָּא שָׂדֶה זוֹ מִלֵּוִי לְקַחְתִּיהָ וַהֲרֵי עֵדִים שֶׁאֲכַלְתִּיהָ שְׁנֵי חֲזָקָה. אָמַר לוֹ רְאוּבֵן וַהֲלֹא עֵדִים יֵשׁ לִי שֶׁבָּעֲרַב בָּאתָ אֵלַי וְאָמַרְתָּ לִי מְכֹר לִי שָׂדֶה זוֹ אֵין זוֹ רְאָיָה. וְיֵשׁ לוֹ לְשִׁמְעוֹן לוֹמַר רָצִיתִי לִקְנוֹת מִמְּךָ כְּדֵי שֶׁלֹּא תְעַרְעֵר וְלֹא תַּטְרִיחֵנִי בְּדִין אַף עַל פִּי שֶׁאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הִיא שֶׁלְּךָ אוֹ אֵינָהּ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאִם לֹא טָעַן שִׁמְעוֹן טַעֲנָה זוֹ אֵין טוֹעֲנִין לוֹ:

ה רְאוּבֵן שֶׁעֵרֵר וְהֵבִיא עֵדִים שֶׁשָּׁדָה זוֹ שֶׁלּוֹ וְשִׁמְעוֹן שֶׁבְּתוֹכָהּ טוֹעֵן אַתָּה מְכַרְתָּהּ לִי וַאֲכַלְתִּיהָ שְׁנֵי חֲזָקָה. וּרְאוּבֵן אָמַר בְּגֵזֶל אֲכַלְתָּ. בֵּין שֶׁלֹּא הָיוּ עֵדִים שֶׁאָכַל כְּלָל בֵּין שֶׁהָיָה שָׁם עֵד אֶחָד שֶׁאָכָלָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים אֵינוֹ חַיָּב לְהַחְזִיר הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַל שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר שֶׁלִּי אֲכַלְתִּי וְאֵין עָלָיו עֵדִים שֶׁמְּחַיְּבִין אוֹתוֹ בְּפֵרוֹת שֶׁהֲרֵי מֵעַצְמוֹ הוֹדָה. וְזֶה הָעֵד שֶׁהֵעִיד שֶׁאָכָלָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים לְיַפּוֹת כֹּחוֹ שֶׁל אוֹכֵל הוּא בָּא וְאִלּוּ הָיָה עִמּוֹ אַחֵר הָיְתָה הַשָּׂדֶה עוֹמֶדֶת בְּיָדוֹ. לְפִיכָךְ יִשְׁבַּע רְאוּבֵן הֶסֵת שֶׁלֹּא מָכַר וְתַחְזֹר לוֹ הַשָּׂדֶה וְיִשְׁבַּע שִׁמְעוֹן הֶסֵת שֶׁאֵינוֹ חַיָּב לוֹ כְּלוּם בַּפֵּרוֹת שֶׁאָכַל וְיִפָּטֵר:

ו הָיוּ שְׁנֵי עֵדִים מְעִידִים עַל שִׁמְעוֹן שֶׁאָכָלָה פָּחוֹת מִשְּׁנֵי חֲזָקָה יַחְזִיר כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַל וַאֲפִלּוּ הָיָה עֵד אֶחָד חַיָּב לְהַחְזִיר עַל פִּיו שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מַכְחִישׁ הָעֵד אֶלָּא אוֹמֵר אֱמֶת הֵעִיד וְאָכַלְתִּי שְׁתֵּי שָׁנִים וְשֶׁלִּי אָכַלְתִּי. נִמְצָא מְחַיָּב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע וּמְשַׁלֵּם:

ז כָּל הַמְחַיָּב לְהַחְזִיר הַפֵּרוֹת אִם לֹא הָיוּ יְדוּעִין וְאֵין בֵּית דִּין יְכוֹלִין לְשַׁעֵר אוֹתָן כְּשַׁעַר הַבָּתִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁהוּא יָדוּעַ. אֶלָּא הָיוּ פֵּרוֹת אִילָן אוֹ פֵּרוֹת שָׂדֶה שֶׁאֵינָן יְדוּעִין. הוֹאִיל וְאֵין כָּאן טַעֲנָה וַדַּאִית יְשַׁלֵּם מַה שֶּׁיּוֹדֶה בּוֹ שֶׁאָכָלוֹ. וּמַחְרִימִין עַל מִי שֶׁאָכַל יוֹתֵר וְלֹא יְשַׁלֵּם:

ח כָּל הַמַּחֲזִיר קַרְקַע מִתַּחַת יָדוֹ אִם הִשְׁכִּירָהּ לַאֲחֵרִים כְּשֶׁהָיָה מַחֲזִיק בָּהּ וְהָיוּ הַשּׁוֹכְרִין קַיָּמִין מוֹצִיאִין מֵהֶן הַשָּׂכָר פַּעַם שְׁנִיָּה וְנוֹתְנִין לְבַעַל הַקַּרְקַע וְחוֹזְרִין וְתוֹבְעִין זֶה שֶׁהִשְׁכִּיר לָהֶם מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ:

ט אָסוּר לְאָדָם לִטְעֹן טַעֲנַת שֶׁקֶר כְּדֵי לְעַוֵּת הַדִּין אוֹ כְּדֵי לְעַכְּבוֹ. כֵּיצַד. הָיָה נוֹשֶׁה בַּחֲבֵרוֹ מָנֶה לֹא יִטְעָנֶנּוּ מָאתַיִם כְּדֵי שֶׁיּוֹדֶה בְּמָנֶה וְיִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה. הָיָה נוֹשֶׁה מָנֶה וּטְעָנוֹ מָאתַיִם לֹא יֹאמַר אֶכְפֹּר הַכֹּל בְּבֵית דִּין וְאוֹדֶה לוֹ בְּמָנֶה בֵּינִי לְבֵינוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶתְחַיֵּב לוֹ שְׁבוּעָה:

י הָיוּ שְׁלֹשָׁה נוֹשִׁין מָנֶה בְּאֶחָד וְכָפַר בָּהֶן לֹא יְהֵיֶה אֶחָד תּוֹבֵעַ וּשְׁנַיִם מְעִידִים וּכְשֶׁיּוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ יַחֲלֹקוּ. וְעַל דְּבָרִים אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן הִזְהִיר הַכָּתוּב וְאָמַר מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק: סְלִיקוּ לְהוּ הִלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעָן בְּסַ"ד